راپۆرتی سیاسیی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان

(بۆ کۆنگرەی شازدەهەمی حیزب)

سەرەتا

فێوریەی ٢٠١٦ - ڕێبەندانی ١٣٩٤

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەلومەرجی نێودەوڵەتی

ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست

ئێران

- بنەما و ناسنامەی دەسەڵات لە ئێراندا
- کۆماری ئیسلامی لە گەمەی نێودەوڵەتی و ناوچەییدا
- پرسی ناوکی
- کاریگەریی بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی لە بەستێنی سیاسیدا
- فەزای سیاسی و جووڵەی مەدەنی لە نێوخۆی ئێران
- ئۆپۆزیسیونی ئێرانی

کورد

- کورد بە گشتی
- دۆخی کورد لە هەر کام لە پارچەکانی کوردستان
  - ڕۆژهەڵاتی کوردستان
    - ✓ پێگەی کورد لە ئێران
    - ✓ پێناسەی جۆغرافیای ڕۆژهەڵات؛ کورد و ئازەری
    - ✓ ئایین لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان
    - ✓ تەوژمی باری ئابووری و کۆمەڵایەتی
    - ✓ فەزای سیاسی و جموجۆڵی مەدەنی لە ڕۆژهەڵات
  - باشووری کوردستان
  - باکووری کوردستان
  - ڕۆژئاوای کوردستان

حیزبی دێموکڕاتی کوردستان (ڕوانین و هەڵوێستمان)

- ئامانجی سیاسیی ئێمە
- ئاقاری خەبات و شێوەکانی
  - پرەنسیپی ڕۆژهەڵات تەوەری
  - خەباتی سیاسی و مەدەنی لە نێوخۆ
  - چالاکیی پێشمەرگە و پارێزەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان
  - ئێمە و دەوڵەتی مەرکەزی
  - بواری دیپلۆماسی
- هاوپێوەندی و هاوخەباتی
  - لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی
  - لەگەڵ لایەنە کوردستانییەکان
    - ✓ کۆنگرەی نەتەوەیی
    - ✓ هاوکاریی نێوان حیزبەکانی ڕۆژهەڵات
    - ✓ حیزبی دێموکڕاتی کوردستان و حدکا

کۆتایی: بیلان و دوورەدیمەن

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سەرەتا

میوانە بەڕێزەکان!

هاوڕێیانی خۆشەویست!

نوێنەرانی هەڵبژێراوی ڕێکخراوەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان بۆ شازدەهەمین کۆنگرەی حیزب!

لەلایەن کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانەوە پڕبەدڵ بەخێرهاتننتان دەکەم بۆ کۆنگرەی شازدەی حیزبە تێکۆشەرەکەمان و بەبۆنەی دەستپێکردنی کارەکانی کۆنگرەوە پیرۆزباییتان لێدەکەم هیوادارم بە یارمەتیی هەموو ئێوە بەڕێزان کۆنگرەیەکی بەبەرهەم و پڕ دەسکەوتمان هەبێ و کۆنگرە بتوانێ وێڕای هەڵسەنگاندنی سیاسەت و تێکۆشانی حیزب لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا، لەبارەی دوورەدیمەن و ئاقارەکانی خەباتی لەمەودوامان باشترین بەرچاوڕوونی و دروستترین ڕێنوێنی بداتە ڕێبەرایەتیی ئایندەی حیزبەکەمان و بەگشتی تێکۆشەرانی حیزب.

ئەگەر بەستنی کۆنگرە لە ژیانی سیاسی و ڕێکخراوەیی هەر پارتێکی سیاسیدا بە ساتەوەختێکی گرینگ و چارەنووسساز دادەنرێ، هەلومەرجێکیش کە کۆنگرەکەی تێدا دەبەسترێ دەتوانێ لە بایەخ و هەستیاریی ئەم ڕووداوە ڕۆتینەی ژیانی دێموکراتیکی ڕێکخراوە سیاسییەکە زیاد بکا. بەداخەوە سروشتی مەسەلەی کورد و چارەنووسی نەتەوەکەمان بە درێژایی مێژوو بە چەشنێک بووە کە تێکۆشەرانی ئەو گەلە بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان زۆربەی کات ناچار بوون بەرنامە سیاسی و ڕێکخراوەییەکانی خۆیان لە هەلومەرجی هەستیار و نائاساییدا بەڕێوە بەرن. ئەوە ئەگەر بۆ زۆربەی نزیک بە تەواوی کۆنگرەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان ڕاستە، بە زۆر هۆی پێکەوە گرێدراو بۆ کۆنگرەی ئەمجارەمان زۆرتریش هەقیقەتی هەیە:

یەکەم، سەرەڕای خەبات و فیداکاریی بێپسانەوەی تێکۆشەرانی گەلەکەمان بۆ دابینکردنی مافە بەرهەقەکانی ئەو گەلە، بەداخەوە هەموو ئەو فاکتەرانەی پێشیان بەوە گرتوە کە مەسەلەی کورد لە ئێران چارەسەر بکرێ یان لانیکەم بەستێنی بردنە پێشی ئەو پرسە لە ڕێگای سیاسی و دێموکراتیکەوە پێک بێ، هەروا لە شوێنی خۆیانن. سەرەڕای زۆر ئاڵوگۆڕی سیاسی کە لە جیهان و ناوچە و تەنانەت لەپێوەندی لەگەڵ مەسەلەی کورددا ڕوویان داوە، کۆماری ئیسلامی کە لەپێناوی بەرژەوەندیی خۆیدا ماوەیەکە لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەڕواڵەت ڕێگای سازانی گرتۆتە بەر و تەنانەت هەوڵ دەدا خۆی وەك بەشێك لە چارەسەری کێشەکانی ناوچەش نیشان بدا، لە ئاستی نێوخۆیی و لەپێوەندی لەگەڵ ماف و ئازادییەکانی خەڵك و بەتایبەتی پرسی کورددا بە هەمان مێتۆدی ڕابردوو دەجووڵێتەوە؛ باری نائاسایی لە کوردستان و سیاسەتی داخران و سەرکوت و هەڵاواردن دەرهەق بە گەلەکەمان هەروا درێژەی هەیە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دووەم، هەلومەرجێکی تایبەتی کە ساڵانێکە هێزە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی تێدایە و بۆتە هۆی بەرتەسکبوونەوەی مانۆڕی ئەوان و مانەوەی ڕێبەرایەتییەکانیان لە دەرەوەی سنوورەکانی ئەو جوغرافیایەی ئەوانی لێ هەڵقولاون و خەباتی بۆ دەکەن، هەروا بەردەوامە. نهێنییەکمان نەدرکاندوە ئەگەر بڵێین بەهۆی ئەو بارودۆخە تایبەتەوە بەداخەوە کۆنگرەی ئەمجارەشمان بەبێ حزووری راستەوخۆی نوێنەرانی تەشکیلاتی حیزب لە نێوخۆی وڵات کە بەشی هەرە گەورەی تەشکیلاتی ئەم حیزبە پێک دێنێ، بەڕێوە دەچێ. حاشای لێ ناکرێ کە درێژەکێشانی ئەم دۆخە بەشێوەیەکی گشتی کاریگەریی نەخوازراوی لەسەر رادەی بەڕۆژەڤ بوونی پرسی کوردی ڕۆژهەڵات و چۆنایەتی و ئارایشی هێزی خەباتگێڕانە و بەگشتی جێگە و پێگەی بزووتنەوەی کورد لەو بەشەی کوردستان داناوە.

سێهەم، گرژییەکی بێوێنە کە لەدوای قەیرانی سووریە و سەرهەڵدانی داعش بەسەر ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و ئەو ناوچەیەدا زاڵ بووە کە کوردستانی لێ هەڵکەوتوە، لە هەموو کاتێک زیاتر ئەوێی کردۆتە ناوەندی قورسایی پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان و مەیدانی ململانێ و لەبەریەک ڕاوەستانی زلهێزەکان و دەسەڵاتە هەرێمییەکان. بارودۆخی نوێی ناوچە هەرلەوکاتەدا کە زۆربەی هاوکێشە سیاسییەکانی پێشووتری لە ئاستی ناوچە و جیهاندا خستۆتە ژێر پرسیار و دەتوانێ ئاڵوگۆڕی گەورەتریش بەدوای خۆیدا بێنێ، لەپێوەندی لەگەڵ کوردیشدا هەڵگری کۆمەڵێک دەرفەت و کۆمەڵێک مەترسیی پێشتر نەدیتراوە. ئەم دۆخە نوێیەی ناوچە بە هەموو ئاڵۆزییەکانیەوە هەموو کورد و ئێمەش وەك بەشێك لە نەتەوەی کورد دەخاتە بەردەم کۆمەڵێك پرسیارو ئاستەنگی تازەوە. لێرەشدا جێنەگرتنی تا ئێستای کوردی ڕۆژهەڵات وەك بەشێکی ئەکتیڤ و دانپێدانراوی فاکتەری کوردی لەسەر نەخشەی ئەم ئاڵوگۆڕانە بۆ ئێمە و بۆ هێزەکانی ڕۆژهەڵات شیاوی لێوردبوونەوە و بیرلێکردنەوەی جیددییە.

ئەگەر هەمووی ئەمانە و زۆر مەسەلەی ورد و درشتی دیکەش دۆخی ئێستا و دوورەدیمەنی خەباتی لەمەودوای هەموو ئەو هێزانە کە بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی کوردی ڕۆژهەڵات تێدەکۆشن هەستیارتر دەکەن، بۆ حیزبی دێموکڕات هۆکارێکی مێژووییش هەیە کە کاتی بەستنی ئەم کۆنگرەیە بایەخدارتر دەکا. لەگەڵ ئەوەدا کە کۆنگرەی ئەمجارەشمان لەکاتی پێشبینیکراو لە پێڕەوی نێوخۆی حیزبدا بەڕێوە دەچێ، وەک هەڵکەوتێکی جوان و پڕماناش کۆنگرەی شازدەی حیزب دەکەوێتە حەفتاهەمین ساڵی دامەزرانی حیزبەوە. ئەو حیزبە کە چەند مانگێکە پێی ناوەتە هەشتەمین دەیەی خەبات و تێکۆشانی خۆی، تا ئێستا ڕێگایەکی دوورودرێژ و پڕهەوراز و نشێوی لە خەبات بۆ وەدەستهێنانی مافە ڕەواکانی گەلی کورد بڕیوە. ئەو ڕێگایە بە هیمەتی بەرزی ئەندامانی حیزبەکەمان براوەو بە قەڵغانێکی قایم لە فیداکاریی پێشمەرگە و لەخۆبردوویی تێکۆشەرانی حیزب تەنراوە. حیزبی ئێمە لەو ڕێگایەدا هەم شانازی و سەروەریی زۆری تۆمار کردوون، هەم زەبری زۆر گەورەشی وێ کەوتوون. بەڵام نە بە سەرکەوتنەکان لەخۆبایی بووە و نە بە داکشانەکانیش تووشی داماوی بووە. میراتێکی سیاسی و مەعنەوی کە ئەو حیزبە لە بزووتنەوەی کوردا جێگیری کردوە و هەموو ئەو خەسڵەتانە کە تایبەتمەندییان

کتێبخانەی دیجیتالی
www.rabari.org

داوەتە خەباتی ئەم حیزبە، وای لە حیزبەکەمان کردوە کە هەر لەو کاتەدا ریشەی لە قووڵایی مێژووی نوێی کورددا هەیە و خاوەنی ئەزموونێکی دەوڵەمەند و پڕ شانازی یە، ئێستاش جێمتمانەترین چراوگی ڕێی رزگاریی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هەڵگری خەون و خولیای سیاسیی گەورە بۆ ئاییندەی ئەم گەلە بێ.

لەسەر ئەو بنەمایە و بەمەبەستی ڕێزگرتن لە حەوت دەیە کوردایەتی و وڵاتپارێزیی پشوودرێژانەی نەوە یەک لەدوای یەکەکانی کاروانی خەباتی حیزبی دێموکرات پێشنیار دەکەم کۆنگرەی شازدەمان بە "کۆنگرەی حەفتاساڵ تێکۆشان" ناودێر بکەین. هیوادارم ئەو رێکەوتە هاندەرمان بێ بۆ ئەوەی لە بڵیندایی حەفتا ساڵ تەمەنی حیزبەکەمان ڕا ئاوڕ بدەینەوە سەر ئەو ڕێگا دوور و درێژە کە تا ئێستا حیزبەکەمان بڕیویەتی و سەرباری هەموو سەختی و کەموکوڕییەکان شانازی بەوەوە بکەین کە ئەمڕۆ ئێمە میراتگر و هەڵگری ئەو ئەمانەتە مێژووییەین. هەر لەو کاتەدا دەبێ ئەو بۆنەیە هانمان بدا بۆ ئەوەی بەلەبەرچاوگرتنی هەموو ئەو فاکتەرانەی لەسەرەوە ئاماژەمان بە هێندێکیان کرد، ئازایانە و سەختگیرانە کارکردی تا ئێستای خۆمان و خەباتەکەمان بدەینە بەر زەڕڕەبینی هەڵسەنگاندن. پێویستە بەوپەڕی هەستی بەرپرسیارییەوە خۆمان لە جارانیش ئەرکدارتر بکەین و چ لە کۆنگرە و چ لە دوای کۆنگرەوە باشتر حیزبەکەمان بۆ دەرچوون لە هەلومەرجی ئێستا تەیار بکەین. تەیاربوونێک کە بەپێی فرەڕەهەندیی خەباتەکەمان کەرەستەی پوخت و تۆکمەشی لە هەموو بوارەکاندا پێویستە، هەم ئەزموونی رابردووی دەوێ، هەم فیکری نوێ.

لەسەریەک ئەوە ئەرکی ئەندامانی بەشداری کۆنگرەیە کە بە لێکدانەوەی سیاسیی خۆیان لە بارودۆخی گشتیی نێودەوڵەتی و ناوچە و ئێران بەرچاوڕوونی بۆ خەباتی حیزب و جووڵانەوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە داهاتوودا بدەنە دەست. هەر لەوکاتەدا بە هەڵسەنگاندنی وەزعی ئێستای حیزب تێبکۆشن حیزبەکەمان بۆ ئایندە بەجۆرێک ئامادەبکەن کە وەڵامدەری ئەرک و بەرپرسایەتیی خۆی لە ئێستا و داهاتووی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بێ. ئەو لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنەش دەبێ یارمەتی بە دەوڵەمەند کردنی ئەم راپۆرتە بکا کە لەڕووی مێتۆدەوە جیا لە تاوتوێی گرینگترین پرسەکانی پێوەندیدار بە خەباتی ئێمە لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا، وەبیرهێنانەوە و دەستنیشانکردنی کۆمەڵێك فاکتەری دائیمی و پێکهاتەیی (ساختاری) یش لەخۆ دەگرێ. هەروەها پێبەپێی لێکدانەوەکەمان تێدەکۆشین ئەو ئیدەئال و پرەنیسپانەش بخەینە ڕوو کە بۆ ئێستا و داهاتووی خەباتی خۆمان بە گرینگیان دەزانین، بۆ ئەوەی لە بەرنامەڕێژیی کار و تێکۆشانماندا هەم بۆخۆمان کاریان پێ بکەین و هەم لە بازنە فراوانترەکانی خەبات و سیاسەتدا زیاتر بیان چەسپێنین.

هەلومەرجی نێودەوڵەتی

پێوەندیی نێودەوڵەتی لەسەر پاراستنی بەرژەوەندی ڕێکخراوە و یاسا و ڕێساکانیش کۆمەڵێک دار و لەلەن بۆ پاراستن و ڕاگرتنی فەزای هاوسەنگیی بەرژەوەندییەکان. لە سەردەمی شەڕی سارددا کە کێبەرکێیەکی توند لە نێوان بلۆکی ڕۆژئاوا و بلۆکی ڕۆژهەڵات لە ئارادا بوو و بە ئادرەسی واشینگتۆن و مۆسکۆ پێناسە دەکرا، سیاسەتی جیهانی لەسەریەك، پەیڕەوی دوو جەمسەرییەکی روون و یەکلاکەرەوە بوو. لەو سەردەمەدا پرسی شەڕ و ئاشتی و چارەسەری کێشەکان لە جیهاندا بەپێی نەخشەڕێگای ستراتێژی و تاکتیکی ئەو دوو زلهێزە دیاریدەکران. ئاڵوگۆڕ لە بلۆکی بەرەی سۆڤیەتی پێشوودا و سەرلە نوێ کێشرانەوەی جۆغرافیای سیاسیی جیهان، کۆتایی بەو دوو جەمسەرییە هێنا.

ئەو ئاڵوگۆڕە بەستێنێکی لەبار و گونجاوی بۆ پتر بە جیهانیبوونی دیاردەگەلێکی وەک مێدیا، ئابووری و ئاسایشی نێودەوڵەتی دروستکرد کە زۆر لایەن کەموزۆر خۆیان تێدا دەدیتەوە. لەو نێوەدا، بەرژەوەندییە هاوبەشە ئابوورییەکان لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا پێویستیان بە ئەمنیەتی هاوبەشیش هەبوو. هەربۆیە دوای ئەو گۆڕانانە زۆر سروشتی بوو کە کێشە و ڕووبەڕوو بوونەوەکانیش لە چوارچێوەی کلاسیکیی شەڕ و کێشەی راستەوخۆی نێوان دوو یان چەند دەوڵەتدا کەمڕەنگ ببنەوە و ڕکەبەری و ململانەکان لە بواری سیاسی و ئەمنیەتی و ئابووریدا شێوازی دیکە بە خۆوە بگرن. ئەمڕۆ گەشەی تێکنۆلۆژی و بەرژەوەندیی هاوبەشی ئابووری بووەتە هۆی ئەوە کە کەرەسەکانی شەڕ و گوشارهێنان لە کێبەرکێی نێودەوڵەتیشدا بگۆڕدرێن. گەیشتن بە زۆر مەبەستی سیاسی و ئابووری و ئەمنیەتی کە کاتی خۆی بە شەڕ و ڕووبەڕوو بوونەوەی نیزامی تەواو دەبوو، ئێستا بە فشاری سیاسی و گەمارۆی ئابووری و ریزکردنی کۆمەڵێک یاسا و ڕێسا لە چوارچێوەی ئیلزامات و دەروەستیی نێودەوڵەتیدا وەدەست دێ.

لەگەڵ ئەوەی سەردەمی شەڕی سارد لەمێژە کۆتایی پێ هاتوە و ساڵانێکە فرە جەمسەری جێی دوو جەمسەریی گرتۆتەوە، دیاردەیەک کە لەم ساڵانەی دواییدا بەدی دەکرێ و هەتا دێ قووڵتر دەبێتەوە ئەوەیە کە رووسیە بەمەبەستی قەرەبووکردنەوەی لاوازیی پێگەی ساڵانی رابردووی، جیا لە کێشەکانی پێوەندیدار بە حەوزەی نفووزی سوننەتیی خۆی کە بەرچاوترینیان قەیرانی ئۆکراین بوو، هەوڵی داوە کۆمەڵێك کێشەی دیکەش لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا و یەک لە وان قەیرانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و دوو بەرەیی شیعە و سوننە بۆ ئەوە بەکار ببا کە جێ پێیەکی پتەوتر و بەرفرەوانتر لە پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان و نفووز لە ناوچەدا بۆخۆی بکاتەوە. وەک دەرەنجامێکی ئەو ململانێ گەورانەش بە جۆرێک دوو جەمسەرییەکەی پێشوو بە شێوازگەلی دیکە و لەسەر بنەمای کۆمەڵێک فاکتەری نوێ (کە چیدیکە ئیدئۆلۆژیک و یەکدەستنین) زیندوو بۆتەوە.

دیارە سەرهەڵدانەوەی ئاشکراتری رقەبەریی نێوان ئەمریکا و رووسیە نەبۆتە هۆی پەکخستنی دامودەزگاکانی شەرعییەتی نێودەوڵەتی (وەک لە سەردەمی شەڕی سارددا باو بوو) بۆ نموونە لە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

چوارچێوەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا زلهێزەکان کەموزۆر هەماهەنگی و هاودەنگییان لەبواری ئەمنییەتی جیهانیدا پێکەوە هەبووە کە لەو پێوەندییەدا دەکرێ ئاماژە بە ڕەوتی کۆنترۆل و داماڵینی چەکە کۆمەڵکوژەکان بکەین. جیا لەوەش سەرهەڵدان و پەلکێشانی کۆمەڵێک مەترسیی هاوبەش کە تازەترین و گرینگترینیان داعشە بوونەتە بەستێن و بابەتی بڕیاری نێودەوڵەتی.

دیاردەی تێرۆریزم بەتایبەتی ئەو جۆرە لە توندوتیژیی کوێر کە لەسەر بەستێنی بنئاژۆیی ئیسلامی دروستبووە و لەو چەند ساڵەی دواییدا بە شێوەکی زۆر بەربڵاوتر لە پێشوو بەرۆکی مرۆڤایەتیی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و زۆر گۆشە و کەناری دیکەی جیهان گرتوە، ئەمڕۆ وەك بابەتی هەرە مەترسیدار بۆسەر ئاسایشی نێودەوڵەتیی زۆر بەرچاو. هەر ئەوەشە کە پڕۆژەی داعشی بەرەوڕووی ئەو دژکردەوە بەربەرین و بێوێنە نێودەوڵەتییە کردۆتەوە. بەڵام حاشای لێناکرێ کە نە هۆکارەکانی سەرهەڵدان و پەلکێشانی ئەو دیاردە مەترسیدارە تەنیا ئیدئۆلۆژین و نە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش لە داڕشتنی ئامانج و شێوازەکانی ئەو ڕووبەڕوو بوونەوەیەدا یەکدەنگ و یەکگرتوویە. لەڕاستیدا ئامانج و ئاجێنداکان لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا زۆر لێک جیاوازن و قەیرانی سووریە و شەڕی داعش بوونەتە سێناریۆی بردنەپێش و یەکلاکردنەوەی کۆمەڵێک ململانەی زۆر فراوانتری نێودەوڵەتی و هەرێمی.

ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست

ئەوە کە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ئەمڕۆ لە هەموو سەردەمێک زیاتر بۆتە ناوەندی قورسایی پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان تەنیا ناگەڕێتەوە سەرفاکتەرەکانی پێوەندیدار بە هەلومەرجی ئەمڕۆوە. بەڵکوو کۆمەڵێک پارامێتری دائیمی و پێکهاتەییش هەن کە وەبیرهێنانەوەیان لێرەدا زیادی نیە. سووکە ئاوڕدانەوەیەک لە مەوقعیەت و پاشخانی مێژوویی ئەم ناوچەیە بەستێن و بنەمای ئاڵۆزییەکانی ئەم ناوچەیەمان باشتر بۆ دەردەخا و یارمەتیمان دەدا کە لەجیاتی ڕوانینێکی سیرفەن ئیدئالگەرایانە، واقعبینانەتر چاو لە ئێستا و ئاییندەی ئەو ناوچەیە بکەین.

بێگومان پێش هەموو شتێک فاکتەرە سروشتییەکان واتە هەڵکەوتی جوغرافیایی و ژێئۆپۆلیتیکی بێوێنەی ئەم ناوچەیە وەك شوێنی بەیەک گەیشتنی سێ قاڕەی جیهان و گوزەرگای ڕێڕەوە گرینگەکانی گواستنەوەی جیهانی و دەوڵەمەندیی ئەو ناوچەیە لەڕووی نەوت و سەرچاوە سروشتییەکانی دیکەوە بوونەتە هۆی ئەوەی ئەو ناوچەیە بکەوێتە چەقی بازنەی بەرژەوەندیی ئابووری و ئەمنیەتی جیهانی.

ئینجا ئەوەی بۆ تێگەیشتن لە دۆخی ئەمڕۆی ئەم ناوچەیە پێویستە بە هێند بگیرێ، پاشخانی مێژوویی و درێژەکێشان و بەرجەستە بوونەوەی هەرچی زیاتری ئەم پاشخانە لە ململانێ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سیاسییەکانی ئەمڕۆی ناوچەکەدایە. لێرەدا فاکتەری هەرە یەکلاکەرەوە و کاتالیزۆر ئایینە. دەزانین کە هەر سێ ئایینی یەهوودی و مەسیحی و ئیسلام و هەندێ وردە ڕێبازی تر لەو ناوچەیەدا سەریان هەڵداوە و مێژوویەکی دوور و درێژیان لە شەڕ و ڕکەبەرایەتی لەگەڵ یەکتر تۆمارکردوە. ئیسلام و مەسیحییەت بوون بە دوو ئایینی جیهانی. لەنێو ئایینی ئیسلامیشدا کێشە و ناکۆکیی کەڵەکەبووی سەدان ساڵەی شیعە و سوننە ڕۆژبەڕۆژ پتر بەسیاسیکراوە تا ئەوە کە ئەمڕۆ بوونەتە دوو جوڵانەوەی سیاسیی چالاک لەدژی یەکتر. لەو ڕەوتی بەسیاسی بوونەی هەرچی زیاتری مەزهەبدا، ڕێبازی شیعە دەمێکە خاوەنی مەرجەعی ڕێکخەری خۆیەتی، چونکە لەدوای ئینقلابی ئێرانەوە، کۆماری ئیسلامی وەک ئادرەس و ڕێکخەری شیعەکان لە ناوچەکەدا بووەتە سەرچاوەی هەرە بەرچاوی کێشە و نائەمنی لە ناوچەدا. ئەگەر لە دەرەوەی ئێرانیش بۆ نموونە لە عیراق مەرجەعییەتێکی غەیرە ئێرانی بۆ شیعەکان نەخش بگێڕێ، ئەوە لە بازنەی سنووورداری تایبەت بەو وڵاتە دەرناچێ و لەهەرحاڵدا ناکۆکیی بنەڕەتیی لەگەڵ ئاقارە بڕیار لەسەردراوەکانی تاران لە ناوچەدا نیە. ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر ئیسلامی سوننە، لەگەڵ ئەوەی زۆر پێش مەرجەعیەتی سیاسیی شیعەکان ئیخوانولموسلیمین هەوڵی دا لە بازنەی بەربەرینی جیهانی ئیسلامدا ببێتە سەمبول و مەرجەعی سیاسی، بەڵام لەو کارەدا سەرکەوتوو نەبوو. هەربۆیە ئەمڕۆ زۆرتر ڕێکخراوە توندڕەوەکان هەوڵ دەدەن نوێنەرایەتیی ڕەهەندی سیاسیی ئیسلامی سوننە بکەن.

ئەگەر بە کەرەستەبوونی ئایین لە شکڵ بەخشین بە ململانە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا زۆر کاریگەرە، لایەنێکی دیکەی مەسەلەکە میراتی پۆست ئیستعماریی ئەو ناوچەیەیە کە بەهۆی ئەوەی هەڵگری عەقلانییەت و عەداڵەت نەبووە و زۆرتر دەرەنجامی پێکهاتن لەسەر رقەبەریی بەرژەوەندیی نێوان هێزە سەرکەوتووەکانی هەردوو شەڕی جیهانی داڕێژراوە، کاریگەریی خراپی لەسەر ئاشتی و سەقامگیری لەو ناوچەیە بەجێ هێشتوە. بۆ نموونە نەخشەی سیاسیی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لەدوای ڕێککەوتنی سایکس- پێکۆوە لەجیاتی ئەوەی بەپێی ویست و بەرژەوەندیی نەتەوەکانی ئەو ناوچەیە دیاری بکرێ، لەسەر بنەمای سیاسی و جوغرافی و بەڕێوەبەریی گرێدراو بە ئیدارەی کۆلۆنیالییەوە بووە. لێرەدایە کە دەبینین لەحاڵێکدا نەتەوەی عەرەب بەسەر چەندین یەکەی سیاسی‌دا دابەش کراوە کە بە پێناسەی خاک دەبن بە دەوڵەت، نەتەوەی کورد لەو مافە بێبەش کراوە. لەولاشەوە، دروستبوونی دەوڵەتی ئیسرائیل لەدوای شەڕی دووهەمی جیهانی لەجیاتی ئەوەی پرسی قەوارەی نەتەوەیی بە دروستی چارەسەر بکا، لەڕاستیدا بۆتە سەرەتای کێشەی دەیان ساڵەی جیهانی عەرەب و ئیسرائیل، بەچەشنێک کە هەتا ئەم دواییانەش مەسەلەی فەلەستین وەک کاتالیزۆری کێشە و ململانە سیاسییەکانی پێوەندیدار بە جیهانی عەرەب و ناوچە نەخشی دەگێڕا.

ناڵێکی و نالەباریی ئەم میراتە ئیستعمارییە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست کاریگەریی خراپی لەسەر چۆنیەتیی حوکمڕانی و هاوکێشەی نێوان خەلک و حکوومەتەکانیش بەجێ هێشتوە. لەو شوێنەدا کە ڕەوتی دێموکراتیزاسیۆن و شەپۆلە یەک لەدوای یەکەکانی دێموکڕاسی لە زۆر وڵات و ناوچەی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دیکەی جیهاندا سەرکەوتنی بەرچاوی بەدەستهێناوە و ژمارەی دیکتاتۆرەکان هەر هاتوە و کەمتر بۆتەوە، هەروەک لە رووداوەکانی بەناو "بەهاری عەرەبی"دا سەرلەنوێ سەرنجمان دا، لە رۆژهەلاتی نێوەڕاستدا شۆڕش و ئالۆگۆر و دەستاودەستکردنی دەسەلات، دێموکراسی و کۆمەڵگەی مەدەنییان لێنەکەوتۆتەوە. بەپێچەوانەوە، وێکهەڵنەکردن و شەڕی فیرقەیی و تێرۆر لە یەکلاکردنەوەی ناکۆکییە سیاسییەکاندا بوون بە ئەمری واقیع و فەرهەنگی زاڵ بەسەر ژیانی سیاسیی ناوچەدا.

ئەزموونی سالانی رابردوو ئاماژە بەوە دەکا کە جێگیرکردنی دێموکراسی و لێبوردەیی و دابەشکردنی دەسەلات لەو ناوچەیەدا کارێکی ئاسان نیە. ئەم خەسڵەتە لە سەردەمی ئەمڕۆدا زیاتریش ناوچەکەی تووشی ئالۆزی و ناسەقامگیری کردوە و زۆر بەزەحمەت دەکرێ پێشبینیی دەرئەنجامەکانی بکرێ. بەلەبەرچاوگرتنی ئەو راستییەش کە دامەزراوە دێموکراتیکەکان بەبێ ئاشتی و تەناهی و گەشەسەندن ناتوانن پێ بگرن، کارەساتێکی ئینسانی کە لەو ناوچەیەدا لە شکڵی کۆمەڵکوژی و ئاوارەیی بە میلیۆنان خەڵک و تێکڕووخانی ژێرخانی ئابووری و هەڵوەشانی شیرازەی کۆمەلایەتیی ولاتاندا خۆی دەنوێنێ، هێندەی دیکە دوورەدیمەنی دێموکراسیی لەو ناوچەیەدا لێڵ کردوە. گوتنی ئەو راستییە نابێ بە مانای دوودڵبوون لە خەبات بۆ وەدیهێنانی دێموکڕاسی وەک ئیدەئالێکی کۆمەڵگەکان لێک بدرێتەوە، بەڵکوو بۆ ئەوەیە واقعبینانەتر چاو لە رەوتی رووداو و ئالۆگۆڕەکانی ناوچەی خۆمان و جێگە و پێگەی کورد لەنێو ئەو رووداو و ئالۆگۆڕانەدا بکەین.

ئێران

لە سەرەتای ئەم راپۆرتەدا ئاماژەمان بە پێویستیی وەبیرهێنانەوە و تیشکخستنە سەر هێندێک فاکتەری پێکهاتەیی لە لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنی هەلومەرجی سیاسیی رۆژدا کرد. ئەو کارە بەتایبەتی لەپێوەندی لەگەڵ ئێراندا گرینگ و بەسوودە.

بنەما و ناسنامەی دەسەلات لە ئێراندا

مێژووی دوورودرێژی حکوومەت و دەسەلاتداری لە ئێران پاشخانێکی دروست کردوە کە کاربەدەستانی تاران لە بەڕێوەبردن و بەسەریەکەوە ڕاگرتنی ولات و پاراستنی دەسەلاتێکی سەرەڕۆ و ناوەندگەرادا پشتیان پێ بەستوە. بەپێچەوانەی ئەو دەوڵەتانەی دیکە کە لە شکڵی ئێستایاندا قەوارەی سیاسیی تازە و بەرهەمی ئازادیی موستەعمەرەکان و لەبەریەک هەڵوەشانی ئیمپراتۆریی عوسمانین، جوغرافیای سیاسیی ئێران لە سەردەمی نوێدا کەم و زۆر وەك خۆی ماوەتەوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ناسیۆنالیزمی ئێرانی وەک بزوێنەری سەرەکیی مێژووی هاوچەرخی ئێران، هەرگیز خوێندنەوەی لە کێشەکانی ئێران و ڕێگاچارەکان بە ئاقارێکدا نەبووە کە پێناسەیەکی فرەنەتەوەیی کۆمەڵگەی ئێرانی لێبکەوێتەوە و بکرێتە بنەمای ئیدارەی هاوبەشی ئێران. هاوپەیمانیی زەینیی ناسیۆنالیزمی ئێرانی وەک هێمای ئێرانیبوون کە دوای شۆرشی ئێران بەتەواوی پڕڕەنگ بووەو لەپەراوێزکەوتنی پێکهاتە غەیرەفارسەکانی لێ کەوتۆتەوە. ئەو پێناسە هاوبەشەی (شیعە - ئێرانی) نەک هەر لە ژیانی ڕۆژانە و بۆنە ئایینی و غەیرە ئایینییەکاندا بۆتە فەرهەنگی ئێرانییە شیعە مەزهەبەکان، بەڵکوو لە بەستێنی سیاسی و حکوومەتییشدا ڕەنگدانەوە و لێکەوتی هەبووە. بە ڕێکەوت نیە کە حاکمیەتی ئەمڕۆ لە ئێراندا وێڕای بە قانوونیکردنی دامودەزگای دەسەڵات لەسەر بنەمای ئەو پێناسە مەزهەبییە، لە شکڵبەخشین و نیشاندانی پێگەی جەماوەریی خۆیشیدا پێش هەموو شتێک پشت بە بنیاتی مەزهەبی شیعە و بۆنە و دامەزراوەکانی سەر بەم مەزهەبە دەبەستێ. ئەو پێناسەیە کە بەرهەمەکەی ڕێککەوتنێکی زیمنی بۆ پاراستنی یەکیەتیی خاکی ئێران بووە، لە وەزعیەتی ئێستای ململانە و شەڕی نێوان دوو کەمپی شیعە و سوننی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا هێندەی دیکەش بۆ پاراستنی پێناسەی مەوجوود لە دەسەڵات لە ئێراندا کەڵکی لێوەردەگیرێ.

کۆماری ئیسلامی لە گەمەی نێودەوڵەتی و ناوچەییدا

بەدوای هاتنەسەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا، ئێران بووە بە فاکتەرێکی بەرچاوی دنەدانی کێشە و ململانێ سیاسی و ئایینیەکانی ناوچەکە. ستراتێژیی ئێران لەو سەردەمەدا ئەوە بوو کە ببێتە مەکۆی خەبات دژی ئیسرائیل و ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا. پاش شەڕی ئێران و عیراق و هەموو ئەو ئاڵوگۆڕە سیاسییانەی دواتر لە ناوچەدا هاتنەگۆڕ، ئەمجارە ئێران ستراتێژیی خۆی گۆڕی و زۆرتر وەک خاوەن و ئادرەسی ڕێڕەوانی مەزهەبی شیعە لە گەمە سیاسییەکانی ناوچەدا دەرکەوت. چ سیاسەت و دروشمی ئێران لەدژی ئیسرائیل و چ پشتیوانیی لە شیعەکانی ناوچە دەبێ لە چوارچێوەی ستراتێژییەکدا ببینرێن کە بەرژەوەندی و مانەوەی خۆی لە بەردەوامیی ئاڵۆزییەکان و حزووری چالاکانەی لەنێو کێشەکانی ناوچەدا دەبینێ. سوپای قودس و حیزبوڵڵای لوبنان و حەماس و جیهادی ئیسلامیی فەلەستین و حوسییەکانی یەمەن کە ڕێژیم پشتیوانییان لێدەکا، بەشێک لە ئامرازەکانی بردنەپێشی ئەم ستراتێژییەن. کۆماری ئیسلامی بە هەوڵی ڕێبەریکردنی ئەو ئاڵۆزییانە لە چوارچێوەی ململانەی شیعە و سوننەدا دەیەوێ هەم کەمەربەندێکی ئەمنیەتی بۆخۆی لەناوچەکەدا دروست بکا وهەم ئەو پەیامەش بداتە جیهان کە ئەوە کەمپی سوننەیە سەرچاوەی تێرۆریزمی جیهانییە نەک شیعە. ئێستا کە کەمپی سوننە بە سەرۆکایەتیی عەرەبستانی سەعوودی لە چوارچێوەی هاوپەیمانییەکی سیاسی و نیزامیدا بە جیددی خەریکی خۆڕێکخستنە، پێشبینی دەکرێ کۆماری ئیسلامی هێندەی دیکەش بۆ زیادکردن و جووڵاندنی هێزەکانی لایەنگری خۆی لە ناوچەدا هەوڵ بدا.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەوڵی ڕێژیم بۆ بیمەکردنی ئاییندەی خۆی تەنیا بە "ناردنە دەرەوەی شۆڕش" و قەیرانسازی لە ناوچەدا نەوەستاوە، بەڵکوو لە یەک دەیەی رابردوودا پرۆگرامی ناوکیشی بە بوعدێکی نیزامییەوە لێ زیادکردوە کە هەوڵی بەرفرەوانی ڕێژیم بوو بۆ ئەوەی نەک هەر لە ئاستی ناوچەییدا بەڵکوو لە ئاستی نێودەوڵەتییشدا ببێتە فاکتەرێکی حاشاهەڵنەگر و بەهێزی گەمە و هاوسەنگیی ئەمنیەتی. لەگەڵ ئەوەدا کە وەک لە خوارەوە باسی دەکەین، پاش ڕێککەوتنی ناوکی، ئێران بە چەشنێک ملکەچی ویستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بووە و چوارچێوەیەک بۆ پێشگیری لە بەرزەفڕییەکانی لەو بوارەدا دانراوە، بەڵام ئەم پاشەکشە و سازانە نە بە مانای جێ متمانە بوونی ڕێژیم لە خودی ئەم بوارەدایە و نە سیاسەتی تێکدەرانە و دەنەدەرانەی ڕێژیمیش لە ناوچەدا بەهۆی سەرفەسڵی نوێی پێوەندییەکانی ئێران و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییەوە کۆتایی پێ هاتوە. بەپێچەوانەوە، ئێران ئێستا لە کێشە و ئاڵۆزییەکانی ناوچەدا لە هیچ کاتێک کەمتر چالاک نیە و بەتایبەتی لەپێوەندی لەگەڵ قەیرانی سووریەدا بە پشتبەستن بە تێوەگلانی هەرچی زیاتری رووسیە، تا دێ لەو ئامانجە نزیکتر دەبێتەوە کە دان بە جێگە و پێگەی ئەو لە دوورەدیمەنی چارەسەری ئەو قەیرانەدا بنرێ. ڕێژیم لە کۆی ئەم دۆخەش وەک فاکتەرێک بۆ سەقامگیرکردنی دەسەڵاتی خۆی کەڵک وەردەگرێ و بەو کار و کردەوانەی تێدەکۆشێ خەڵک لە نێوخۆی وڵات لەوە بترسێنێ کە ڕەنگە کۆمەڵگەی ئێرانیش تووشی چارەنووس و نەهامەتیی هاوشێوەی خەڵکی سووریە و عێراق بن. ترسێک کە کاریگەریی لەسەر روانین و ئاقاری سیاسیی بەشێکی بەرچاو لە بژاردە و لایەنە ئێرانییەکانی دەرەوەی وڵاتیش داناوە.

پرسی ناوکی

پرسی ناوکی دە ساڵیش پتر بابەتی هەرە بەرچاوی تەعامولی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی‌یە. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان، لەپێوەندی لەگەڵ ئەو کێشەیە و ڕێککەوتنی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ئێران لەسەر چوارچێوەیەك بۆ چارەسەری ئەو پرسە هەمیشە هەوڵی داوە هەڵوێستێکی مەنتیقی و واقعبینانە بگرێتە بەر. جەوهەری ئەو هەڵوێستەی ئێمە بریتی بووە لە خۆبواردن لە ئومێدبەستن بە ڕووبەڕوو بوونەوەی سەربازیی جیهانی دەرەوە لەگەڵ کۆماری ئیسلامی بەهۆی ئەم پرسە و نەبەستنەوەی ئاجێندای خەبات و تێکۆشان بە وەدیهاتنی سیناریۆیەکی لەم چەشنەوە. سەرەڕای هەموو کەڵکێکی فێڵبازانە کە ڕێژیم هەوڵ دەدا لەو کێشەیە و تەنانەت لە چارەسەرەکەی وەریبگرێ، ئێمە هەڵوەژێرانی ئەو مەسەلەیەمان لەبەر ئەوە بە زەرەر نەزانیوە کە مەیدانی مانۆڕی ڕێژیم لە خانەی ئەمنیەتی ناوچەیی و جیهانیدا لە ڕێگەی دەستڕاگەیشتنی لە کورتماوەدا بە چەکی ناوکی سنووردار دەبێتەوە و چی‌دیکەش هەموو سەرنجی کۆمەڵگەی جیهانی بە بیانووی ئەم مەسەلە و پرسانەی بۆ ئێمە و بۆ خەڵک گرینگترن، واتە دێموکڕاسی و مافی مرۆڤ و مافی پێکهاتەکانی ئێران، لانادرێ. چونکە لەلایەک مەرج نیە جێبەجێکردنی ئەو ڕێککەوتنە مسۆگەر بە بەرژەوەندیی مەرامە ناسالمەکانی ڕێژیم تەواو بێ، لەلایەکی دیکەوە ڕێژیم لە نێوخۆش و لە ناوچەشدا بەرەوڕووی کۆمەڵێک کێشە و گیروگرفتی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جیددییە. هەربۆیە پێویستە ئاجێندای خەباتی ئازادیخوازانەی خەڵکی ئێران بە سوودوەرگرتن لە هەموو ئەو دەرفەت و بەستێنانەی دەکرێ لە هەردوو ئاستدا شکڵ بگرن، رێك بخرێ.

سەرەڕای هەراوهوریای کاربەدەستانو دامودەزگا تەبلیغاتییەکانی کۆماری ئیسلامی کە دەیانەوێ وا بنوێنن پاشەکشەیان بە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی کردوە، ئێمە ئەو پێکگەیشتنەمان بە سەرکەوتنی ئیرادەی نێودەوڵەتی بە سەر ملنەدانو خۆبواردنی ڕێژیمێکی لاسارو یاخی لە پەیماننامە جیهانییەکان لە بواری هەستیارو گرنگی ناوکیدا لە قەڵەم داوە. لەو سۆنگەیەوە، رێککەوتنی نێوان کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ئێران و پاشەکشەکردن بە بەرزەفڕییەکانی کۆماری ئیسلامی لەو پێوەندییەدا لە چەشنی خۆیدا سەرکەوتنێکە بۆ پێشگیری لە نائەمنتر بوونی جیهان و گرژیی زیاتر لە ناوچەدا و سەپاندنی ئیلزاماتی نێودەوڵەتی بەسەر دەوڵەتێکی سەرەڕۆی لە چەشنی ئەو رێژیمەدا.

ڕێککەوتن لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لە سەر کەیسی ناوکیو هەڵگیرانی سزاو گەمارۆ جیهانییەکانی پێوەندیدار بەو کەیسە، ئەگەر لە لایەکەوە دەتوانێ لەسەر ئابووریی ئێرانو ژیانی خەڵکی ئەو وڵاتە شوێنەواری ئەرێنیی هەبێ و پێشگیری لە بەفیڕۆدانی زیاتری سەروەت و سامانی وڵات لەو رێگایەدا بکا، لەلایەکی دیکە بە مانای کەمبوونەوەی گوشاری دەرەکی لە سەر خودی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیو دروستبوونی دەرفەتو دەستئاوەڵایی هەم بۆ سەرکوت لە نیوخۆی وڵاتو هەم بۆ مەیدانداری لە ئاستی ناوچەو درێژەدان بە دەستێوەردانی کاروباری وڵاتانو پشتگیریی تێرۆریزمو توندڕەوییە. ئێمە هیوادارین بە چارەسەری ئاشتییانەی کێشەی ناوکی دەرفەت بۆ زەقبوونەوەی پرسی نەبوونی دیموکراسیو پێشێلکرانی مافی نەتەوەکانو سەرکوتکرانی ئازادییەکان لە ئێران پێک بێو ئیرادەی نێودەوڵەتی هەروەک لە بواری ناوکیدا توانی ئەو ڕێژیمە ناچار بە چاوخشاندنەوە بە سیاسەتو هەڵوێستی خۆیدا بکا، لەم بوارەشدا کۆماری ئیسلامی ناچار بە گۆڕینی سیاسەتو ڕەفتاری خۆی بکا. پێشمان وایە ئەم پاشەکشەیە دەتوانێ هەلومەرجو دەرفەتو بەستێنی جۆراوجۆری سیاسی بە دوای خۆیدا بێنێ کە پێویستە هێزو لایەنە سیاسییە ئازادیخوازەکانی ئێران، چ ئەوانەی کە ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامینو، چ ئەوانەی لە نێوخۆی وڵاتو لە چوارچێوەی قانوونو حاکمییەتی ئەو ڕێژیمەدا بۆ هەلومەرجێکی سیاسیی باشتر تێدەکۆشن، بۆ وەڕێخستنی خەباتێکی بەرینو شێلگیرانە بیانقۆزنەوە.

ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر خەباتی خەڵکی ڕۆژهەلاتی کوردستانو تێکۆشانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە پێناوی مافە نەتەوەییەکانو بۆ جێگیرکردنی دیموکراسی لە ئێرانیشدا، پێویستە بڵێین کە ئەو خەباتە زۆر بەر لە سەرهەڵدانی کێشەی ناوکیی ئێرانو ڕۆژئاوا و تەنانەت زۆر زووتر لە هاتنەسەرکاری ئەو ڕێژیمەدەستی پێکردوە. ئەگەرچی گوشاری دەرەکیو هەڵوێستی لێبڕاوانەی کۆمەڵگەی جیهانی لەئاست لاسارییەکانی ئەو ڕێژیمانە هەمووکات بە فاکتەرێکی ئەرێنی بۆ خەباتی ئازادیخوازانەی خەڵکی ڕۆژهەلاتی کوردستان وئێران لەدژی ئەورێژیمە زانیوە ودەزانین، بەڵام باوەڕمان وایە ئەوە کە وەدیهاتنی ئامانجەکانی خەباتی خەڵکی ئێمە دەخاتە گرەوی خۆیەوە پێش هەموو شتێك بەردەوامیی ئەو خەباتە بە هاوکاری و یەکگرتوویی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەموو هێز و لایەنەکان و هەموو بەستێنەکانی خەباتە، نەک جۆری ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەر پێوەندییەکانی ئەو ڕێژیمە و دنیای دەرەوە دادێن.

کاریگەریی بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی لە بەستێنی سیاسیدا

قەیرانی ئابووری و کێشە کۆمەڵایەتییەکان هەمیشە پێوەندییان بە سیاسەتەوە نیە و تەنانەت ئەو جۆرە قەیرانانە لە وڵاتانی دێموکراتیکیشدا ڕوودەدەن. جیاوازییەکە ئەوەیە کە لە ئێراندا دەسەڵات بە شێوەیەکی مافیایی سەروەت و سامان و داهات و دەرکەوتی وڵاتی خستۆتە ژێر چەپۆکی خۆی و بەمەبەستی سیاسی هەم بۆ سەرکوت لە نێوخۆ و هەم بۆ مەزنیخوازی و تێکدەری لە دەرەوەی سنوورەکان کەڵکی لێوەر دەگرێ و لێپرسینەوە و چاوەدێریی ڕاستەقینەی خەڵکیش لە ئارادا نیە. لەلایەکی دیکەوە، ڕاست بەهۆی باڵادەستیی سیاسەت و پاوانخوازی بەسەر هەموو بوارەکانی حوکمڕانی و ژیانی کۆمەڵگەدا، ئیدارەی پرسەکان و چارەسەری کێشەکان زۆربەی جار بنەمای زانستی و کارناسانەیان نیە.

جیا لە داهاتی نەوت، ئێران بەبەراورد لەگەڵ زۆر وڵاتی هاوشێوە، کۆمەڵگایەکە لە زۆر بواردا پۆتانسیەلی بەرهەمی نێوخۆیی بەهێزە و لەسەریەک وڵاتێکی دەوڵەمەندە. خوێندەوار بوونی کۆمەڵگای ئێران و تێکەڵاویی بەربڵاوی خەڵکی ئێران لەگەڵ جیهانی دەرەوە وایان کردووە کە مۆدی ژیانیش زۆر بگۆڕێ و پێداویستی و پێوەرەکانی گوزەران زۆرتر و پڕ خەرجتر بن. هەربۆیە شوێنەواری ڕەوانی و تێکدەرانەی قەیرانی ئابووری و بێکاری لەسەر خەڵک و بنەماڵە و تاک دەرئەنجامی فرە خەراپی کۆمەڵایەتی‌یان لێکەوتووەتەوە.

بەهۆی ئابلۆقەی نێودەوڵەتی و قەیرانی داراییش لەماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا کە لە بواری ژیان و گوزەراندا دووکەڵەکەی تەنیا چووەتە چاوی خەڵکەوە، دۆخەکە هەر هاتووە و خراپتر بووە. دەرەنجامێکی زیانبار و نێگەتیڤی کێشە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکانیش ئەوەیە کە لە هەلومەرجی ئەوتۆدا خەڵک لەبەر گرفتی ڕۆژانەی خۆیان کەمتر دەپرژێنە سەر باس و بابەتی سیاسی و داهاتووی وڵات. کۆماری ئیسلامی کە لەڕاستیدا بۆخۆی خولقێنەر و ڕێکخەری ئەو سێناریۆیەیە و مودیریەتی دەکا، لە بەستێنی سیاسیشدا سوود لە دەرەنجامی دۆخێکی وەها نالەباری کۆمەڵایەتی لە کۆمەڵگەی ئێراندا وەردەگرێ.

فەزای سیاسی وجووڵەی مەدەنی لە نێوخۆی ئێران

وەزاڵەهاتن و نارەزایەتیی خەڵک دژی کۆماری ئیسلامی مادام ڕێبەر و ڕێنوێن و ڕێکخەری نەبێ، لە خۆیەوە نابێتە هۆی ڕووخان یان تەنانەت ئاڵوگۆر و پاشەکشەی ڕێژیمیش. دابەشبوونی ئۆپۆزیسیۆن یان گۆڕان خوازان لە دەرەوە و ناوەوەی وڵات بەسەر دوو بەرەی ریفۆرمخوازانی نێوخۆ و خوازیارانی رووخانی ڕێژیم لە دەرەوەی وڵات وەك تەوەری سەرەکیی خۆپێناسەکردنی سیاسی لە ململانێ و مشت و مڕی لایەنەکانی کێشەدار لەگەڵ کۆماری ئیسلامیی لێ هاتوە. بەهۆی یەکنەگرتن و مەیدانینەبوونی ئۆپۆزیسیۆنی رووخێنەر، لەڕاستیدا ئەوەی لە گۆڕەپانی سیاسیی ئەمڕۆی ئێراندا مەترەحە، زۆرتر ریفۆرمخوازییە کە سەرەڕای کۆمەڵێک کۆسپ و تەگەرە هێشتا دەرەتانی جووڵە و خۆدەرخستی هەیە. دیارە ریفۆرمخوازەکان یان لانیکەم ئەو رەوتە کە بە بزووتنەوەی سەوز دەناسرا، بەهۆی لە حەسرداماەنەوەی رێبەرەکانیان و ڕاوەدوونانی بژاردەکانیان، سەرباری هەموو هەوڵەکانیان بۆ ئەوەی لە مەیدانی قانوونیدا بین بە ئەمری واقع، لەڕاستیدا سەرکوت کران و پرۆژەکانیان لێ پووچەڵ کرایەوە. ئاڵۆزییەک کە لە ڕووبەڕوو بوونەوەکانی ئێستاشدا بەدی دەکرێ نەبوونی ناسنامەیەکی روون بۆ رێفۆرمخوازان و تەنانەت بەلارێداچوون و دەستخستنە نێو پرۆژەکانی میانەڕەو و ریفۆرمخواز لەلایەن ناوەرۆکی سەرەڕۆییەوە نیشان دەدا.

سەرەڕای داخران و دەرەتانی لەڕادەبەدەری بەرتەسکی تێکۆشانی مەدەنی لەژێر حاکمیەتی کۆماری ئیسلامیدا، کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بە پێی هەلومەرج و گونجان تێدەکۆشن بە چالاکیی مەدەنیی جۆراوجۆر دەنگی نارەزایەتیی خۆیان لەدژی ئەو ڕێژیمە هەڵبڕن. هەر ئێستا بە سەدان و بگرە هەزاران کەس لە تێکۆشەرانی ئەو بوارە بە ژن و پیاوەوە لە بەندیخانەکانی رێژیمدا دەستبەسەرن. بەهۆی کەشی ئەمنیەتی و ئەو هەموو بەربەستە کە کۆماری ئیسلامی لەسەر چالاکیی سیاسی و مەدەنیی داناون، ئەوەندە خەبات و چالاکیی مەدەنییەش کە کراوە بە ترس و دڵەڕاوکێیەکی زۆرەوە بەڕێوە چووە و چالاکانیش لەسەریەک ناچار بوون کەمتر خۆ لە گوتاری سیاسیی گەورە بدەن. لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆی ئێراندا نەک لەبەر نەبوونی وشیاریی خەلک، بەڵکوو بەهۆی سیاسەتی سەرکوت و نایەکگرتوویی ئۆپۆزیسیۆن، کاری سیاسی و تەنانەت چالاکیی مەدەنییش بەرتەسک بۆتەوە بۆ بازنەی سنووورداری بژاردە و کۆڕ و کۆمەڵە روناکبیری و زانستگاییەکان، و بەدەر لە کاتی "هەڵبژاردن" رەهەندی جەماوەریی پرۆژە و جووڵەکان لاوازە.

دیارە ئەو چەشنە لە کار و چالاکیی مەدەنی ئەگەر لە کورتخایەنیشدا مەترسییەکی جیددیی لەسەر کۆماری ئیسلامی نەبێ، لانیکەم ئێستا بەستێنێکە بۆ ئەوەی خەڵک لە بێتەفاوەتی و بێ هیواییدا نەمێنێتەوە و داواکانی خۆی ڕووبەڕووی ڕێژیم بکاتەوە. هەر لەوکاتەدا ئەگەر بێت و کاری زۆرتری لەسەر بکرێ و هەماهەنگ و بەرفراوان بکرێتەوە، دەتوانێ ببێتە بوارێک بۆ تەمرینی کاری هاوبەش. لەبەر ئەوەی ئۆپۆزیسیۆنی رووخانخواز تا ئێستا بەو جۆرەی شیاوە نەیتوانیوە خۆی لەگەڵ ئەو جۆرە خەباتە رێک بخا، نابێ پێمان سەیر بێ کە عونسورەکانی رەوتی ئیسلاحتەڵەبی و میانەڕەو لە نێوخۆی وڵات ببنە ڕێکخەر و ڕێنوێنی ئەو چەشنە کار و

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تێکۆشانانه. بەتایبەتی لە مەوعیدەکانی هەڵبژاردندا کە تەنیا دەرفەتی گەورەن بۆ خەڵک و هەندێ لایەن کە سەرەڕای هەموو بەربەستەکان بتوانن بۆ خستنەڕووی مەبەست و داوا سیاسییەکانی خۆیان بیقۆزنەوە و تەنانەت بەجۆرێک لە دژی ڕێژیم کەڵکی لێوەربگرن. دیارە کۆماری ئیسلامی تێدەکۆشێ لەسەر بەستێنی بوونی دوو جەمسەری بنئاژۆخواز و ئیسلاحتەڵەب ومیانەڕەوەکان بەشداریی خەڵک لە هەڵبژاردندا و خووگرتنی کۆمەڵگەی ئێران بە هەڵبژاردنەکان بۆ مەبەستی خۆی بەکار ببا و بە جیهانیش نیشان بدا کە لە ئێراندا ڕەقابەت لەسەر ئیدارەی وڵات هەیە.

هەڵبژاردنی سەرکۆماری لە جۆزەردانی ١٣٩٢دا کە هاتنەسەرکاری حەسەن ڕووحانیی لێکەوتەوە دوایین نموونەی ئەو مەیدانە وەک بەستێنێک بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتیی خەڵک و تاقیکردنەوەیەکیش بۆ چۆنیەتیی مامەڵە لەگەڵ بەستێنێکی وەهابوو. حیزبی ئێمە لەگەڵ ئەوەی ئەو کاتە داوای بەشداری لە هەڵبژاردنی نەکرد، بەڵام پاش هەڵبژاردن ئاکامگیریی ڕەسمیی لە ئەنجامی ئەو هەڵبژاردنە کرد و بە ریفراندۆمێکی واتاداری خەڵک بەدژی ناوکی سەرەڕۆیی لە کۆماری ئیسلامیدا لێکدایەوە. حاشای لێناکرێ کە بەبێ تاکتیک گۆڕینی ڕێبەریی نیزام ئەو ئەنجامە کە بەپێچەوانەی هەڵبژاردنەکەی پێشوو نەگۆڕدرا، ڕانەدەگەیەندرا. بەڵام ئەو واقعیەتە کە خەڵک لە نێوخۆی ئێراندا دەیانەوێ لە دەرفەتە کەمەکانیش بۆ بە بەرەوڕوو بوونەوە دەگەڵ ڕێژیم و مەترەحکردنی ویست و ئارەزووەکانیان کەڵك وەربگرن، نابێ لەبەر چاو ون بێ. لەگەڵ ئەوە کە لە دوو ساڵی ڕابردوودا ڕەخنەگرتن لە سیاسەتەکانی دەوڵەتی ڕووحانی و بەجێ نەگەیاندنی لانیکەمی ئەو بەڵێنانەی لە بەستێنی نێوخۆییدا و بەتایبەتی لەپێوەندی لەگەڵ مافی پێکهاتە نەتەوەییەکانی ئێراندا بوون بە بەشێک لە ئەدەبیاتی سیاسیی حیزبی ئێمە، ئێستاش لەو باوەڕەداین کە هێزێکی بەرپرسیار بیهەوێ بە کۆمەڵگەی نێوخۆی ئێران وەسڵ بێتەوە و لانیکەمی کاریگەریی لەسەر باس و خواسەکانی نێو فەزای سیاسیی نێوخۆ هەبێ نابێ نە لەپێوەندی لەگەڵ ماهیەتی کۆماری ئیسلامی و مەڕامی کاربەدەستانی ئەو ڕێژیمەدا دوچاری گومان بێ و نە لە ترسی شەرعیەت بەخشین بە نیزامیش بەرخوردی کلیشەیی بە بوارێکی وەک بواری هەڵبژاردن (تەنانەت ئەگەر نادیموکراتیکیش بێ) بکا. گرینگ ئەوەیە لە هەموو بەستێنەکان بۆ هێنانەمەیدانی خەڵك و بەرەوڕوو بوونەوە دەگەڵ ڕێژیم کەڵک وەربگیرێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئۆپۆزیسیونی ئێران

لە دەرەوەی وڵات یان دەرەوەی نیزام، بەداخەوە تا ئێستا ئۆپۆزیسیۆنێکی یەکگرتوو کە بتوانێ وەک بەدیل و ئاڵترناتیو خەڵک لە دەوری خۆی کۆ بکاتەوە لەئارادا نیە. هەرچەند مێژووی حیزبایەتی لە ئێراندا زۆر کۆنە، بەڵام ئەزموونی کاری دێموکراتیک و فەرهەنگی بەیەکەوە کارکردن و لەگەڵ یەکتر حاوانەوە زۆر لاوازە. بەهۆی بەردەوامیی کۆمەڵێک کێشە و ناکۆکیی فیکری و سیاسی و هەروەها لەبەر لێک دووربوونی بۆچوونەکان چ لەپێوەندی لەگەڵ شێوەکانی خەبات و مامەڵە لەگەڵ ڕێژیم و پرسە سیاسییەکانی ئەمڕۆی ئێران و چ لەپێوەندی لەگەڵ سروشت و نێوەرۆکی ئەلترناتیڤی کۆماری ئیسلامی، دژبەران و ڕەخنەگرانی ڕێژیم لە نێوخۆ و دەرەوە زۆر زیاتر لەوە کە لە پلورالیزمی سیاسی چاوەڕوان دەکرێ پەرش و بڵاو و نالێک و ناتەبان.

لەلایەکی دیکەوە، ئۆپۆزیسێۆنی سەراسەری لە هەلومەرجی ئێستادا ئەو کارلێ هاتووییە مەیدانییەی نیە کە بۆ ڕێکخستنی کۆمەڵانی خەڵک پێویستە. کارکردی ئۆپۆزیسیۆنی سەراسەریی دەرەوەی وڵات زۆرتر حاڵەتی رایەڵەیەکی مەجازی و دابڕاو لە واقعییەتەکانی نێو کۆمەڵگەی بەخۆوە گرتوە. ئەم دۆخە نالەبارەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێران کە دژبەرانی کۆماری ئیسلامیی لەگەڵ ئاستەنگی گەورە ڕووبەڕووکردۆتەوە، بووەتە هۆی ئەوە کە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش ئەو ئۆپۆزیسیۆنە بێسەر و ئادرەسە بەجیددی وەرنەگرێ. حاشای لێناکرێ کە نەبوونی ئۆپۆزیسیۆنێك کە وەک ئالترناتیڤی کۆماری ئیسلامی هەم متمانەی خەڵکی ئێران بۆ لای خۆی رابکێشێ و هەم کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش بتوانێ حیسابی لەسەر بکا، هۆیەکی سەرەکیی مانەوەی کۆماری ئیسلامییە.

کوردستان

کورد بە گشتی

ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست وەک جاران تەنیا بە کێشەی ئیسرائیل و فەلەستین پێناسە ناکرێ و لەنێو ئەو هەموو توندڕەوی و دابەشبوون و ئاڵۆزییانەدا کە ئاماژەمان پێکردن، ئەوە تەنیا کوردە کە لەگەڵ ئەوەی بە ناچاری کەوتۆتە نێو جەرگەی ئەو ئاڵۆزییانەوە، هەوڵ دەدا وەک نەتەوەیەک بەدوور لە شەڕی ئایینی و فیرقەیی بەدوای وەدیهێنانی مافە رەواکانی خۆیدا بگەرێ و هەوڵ بدا ئەمنیەتی خۆی و ئاییندەی نەوەکانی دەستەبەر بکا.

ئاشکرایە کە دەسکەوتەکانی تا ئێستای کورد پێش هەموو شتێک بەرهەمی خەبات و بەرخۆدانی رۆڵە خەباتگێڕەکانیەتی. بەڵام حاشای لێناکرێ هەلومەرجیش بە چاک یان خراپ نەخشی لە دۆخی ئێستای کورددا هەیە و زۆرجار قۆستنەوەی هەلومەرج و رەخسانی دەرفەتە سیاسییەکان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

نەخشیان لە وەدیهاتنی ئەو دەسکەوتانەدا هەبووە. ئەو هەلومەرجە نوێیەش کە بەتایبەتی پاش قەیرانی سووریە و شەڕی داعش لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا پێک هاتوە، بۆتە هۆی ئەوە کە ئەگەر کورد لە نەخشەی سیاسەتی جیهانیدا هێشتا نەبۆتە فاکتەرێکی بەرچاو و شوێندانەر، لە نەخشەی ڕووداو و ئاڵوگۆڕەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دیاردەیەکی بەرچاوی سیاسی و سەربازی و ئەکتەرێکی ئەمری واقیعیی ناوچەکە بێ. ئەوە کە ئەمڕۆ کورد وەک پارتنێرێکی جێگەی متمانە و فاکتەرێکی بەکار لە شەڕی دژی تێرۆریزم و توندڕەوی و لە خانەی گشتیی دەستەبەرکردنی ئەمنیەتی ناوچەیی و جیهانیدا دانی پێدانراوە و بۆتە مایەی پشتیوانیی سیاسی و سەربازیی بەرچاو و دەسکەوتێکی گەورەیە و لە هەردوو ئاستی ناوچەیی و جیهانیدا کۆمەڵێک پارامێتری نوێی هێناوەتە نێو موعادلاتی سیاسیی پێوەندیدار بە کوردەوە. ئاڵوگۆڕە سیاسییەکانی ئەمڕۆی ناوچە بە باش و خراپ نەک هەر شوێنەواریان لەسەر داهاتووی سیاسیی کوردیش دەبێ، بەڵکوو ئەگەر کورد ژیرانە و یەکگرتوو بجووڵێتەوە، بۆخۆیشی دەتوانێ وەک هۆکارێکی ڕەوتبەخشین بە بەشێک لەو ئاڵوگۆڕانە بەو جۆرە کە لە بەرژەوەندیی درێژخایەنی ئەو نەتەوەیەدا بێ کار بکا.

ئەمڕۆ لە سایەی خۆڕاگری و بەربەرەکانیی کورد لەدژی داعشدا پرستیژ و پێگەیەکی زۆر باش بۆ کورد لە ئاستی جیهاندا پێکهاتوە، نەک هەر پێشمەرگە بۆتە سەمبولی هەرە بەرچاوی ڕووبەڕووبوونەوەی مەیدانی لەگەڵ تێرۆریزم، بەڵکوو مۆدێلی پێکەوەژیان و جەهانبینیی کوردەکانیش وەک ئەزموون و دیاردەیەکی تاقانەی ناوچەکە چاوی لێ دەکرێ. لایەنگرییەک کە ئەمڕۆ لە جیهاندا بۆ کورد بەدی دەکرێ لە تەواوی مێژووی ئەو گەلەدا بێوێنەیە و جێی خۆیەتی هەموو لایەنە کوردییەکان ژیرانە و بەرپرسیارانە لەپێناوی بەرژەوەندیی هاوبەشی هەموو نەتەوەی کورددا کەڵکی لێ وەرگرن.

ئەو هەلومەرجە نوێیەی ناوچە جیا لەوە کە دەتوانێ سەرچاوەی کۆمەڵێک مەترسیی نوێش بۆ سەر کورد بێ، لە خوردکردنەوەی جێگە و پێگەی هەر کام لە پارچەکانی کوردستان و لەپێوەندی لەگەڵ پێوەندییە نێوخۆیییەکانی بزووتنەوەی کوردیشدا هەڵگری کۆمەڵێک کەموکوڕییە. جیا لەوە کە هەموو بەشەکانی کوردستان وەك یەک لەو پانۆڕاما نوێیەی ناوچەدا چالاک و دانپێدانراو نین و بەشی سەرەکیی ئەو بایەخ دانە بە ڕۆڵی کورد بەپلەی یەکەم باشووری کوردستان دەگرێتەوە، دابەشبوونە هەرێمی و جیهانییەکان لەپێوەندی لەگەڵ قەیرانی ئێستای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا بە سیاسەت و ئاقاری بەشێک لە هێزە کوردییەکانیشەوە دیارە. ئەمڕۆ هەر لەو کاتەدا کە بە بەراورد لەگەڵ ساڵانی پێشووتر هەل و دەرفەتی لەبار بۆ بردنە پێشی پرسی کورد لەگۆڕێدایە، بەڵام نیگەرانییش لە دابەشبوونی هێز و لایەنە کوردییەکان لە پەراوێزی ململانەی نێوان هێزە ناوچەییەکاندا و بەردەوامیی زێهنیەتی یەکتر قبووڵ نەکردن و هێژێمۆنی خوازیی ئەم لایەن و ئەو لایەن زیادی کردوە.

دیارە بەخۆشییەوە پێوەندییە نێوخۆیییەکانی بزوتنەوەی کورد زۆر لەوە کە لە ڕابردوودا بەدی دەکرا باشترە و کۆمەڵێک دیاردەی دزێو لەو بوارەدا تا ئاستی خاشەبڕبوون دابەزیون. لەلایەکی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دیکەوە بەهۆی ئاسانتر بوونەوەی هاتوچۆ و پێوەندی و تێکەڵاوی لە سەردەمی ئەوڕۆدا و لە سایەی گۆڕانە سیاسییەکاندا، پێناسەی هاوبەشی نەتەوەیی کورد و هاوپێوەندیی سیاسیی رۆڵەکانی ئەو گەلە نەک هەر لە کزیی نەداوە، بەڵکوو هەتا هاتوە بەهێزتر بووە.

هەر لەوکاتەدا ئەزموونی دەیان ساڵەی خەبات و حیزبایەتی و مامەڵەی پارچەکان و حیزبەکان لەگەڵ یەکتر، مەوقعیەتی سیاسی و حقووقیی جیاوازی کوردی هەر پارچەیەکی کوردستان و رەوتی سیاسیی جیاوازی بەشەکان لەچاو یەکتر، و مامەڵەی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی لەگەڵ هەر پارچەیەی کوردستان بە پێی باری پێوەندییەکان لەگەڵ ئەو وڵاتەدا کە پارچەکەی کوردستانی لێ‌هەڵکەوتوە و زۆر فاکتەری دیکە بوونەتە هۆی ئەوە کە پێناسەی هاوبەشی نەتەوەیی ئێمە بەو مانایە نیە کە چارەسەری کێشەی سیاسیی ئێمە، هاوبەش و وەکیەک و یان تەنانەت هاوکات بێ. دابەشبوونی کوردستان بەسەر چەند وڵاتدا و ئاقاری جیاوازی پرسی کورد لە هەر کام لەو پارچانەدا و فەرهەنگی سیاسیی جیاوازی نێوان ئەو وڵاتانەی کوردیان بەسەردا دابەش بووە، پرسی کوردی لە هەر پارچەیەکی کوردستاندا لە بەرامبەر رێگاچارەی جۆراوجۆر و تایبەت بەو پارچەیە دا داناوە. تەنانەت جوغرافیای سیاسیی کوردستان وایکردووە کە حیزبەکانی کورد بۆ بەردەوامیی خەباتی چەکداری و سیاسیی خۆیان پێوەندیی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆیان لەگەڵ دەوڵەتانی دیکەی حاکم بەسەر کوردستاندا هەبێ. ئەو دەوڵەتانەش لە یەک کاتدا خۆیان وەك دۆستی بەشێك لە کورد و وەك دوژمنی بەشێکی دیکەی کورد دەرخستوە. سروشت و ناوەڕۆکی ئەو پێوەندییانەش لە روانگەی جۆربەجۆرەوە قەزاوەتی لەسەر کراوە. هێندێک کەس بە شتێکی پێویست و سروشتیی دادەنێن و زۆر کەسیش بە گومان و و دڕدۆنگییەوە سەیری دەکەن.

حاشای لێ ناکرێ کە دابەشبوونی کوردستان بەرژەوەندیی جۆراوجۆری لەنێو خودی کورددا دروست کردوە و هەر پارچەیەکی کوردستان یان تەنانەت هەرکام لە هێزە سەرەکییەکانی ئەو پارچانە خوێندنەوەی خۆیان لەو بەرژەوەندی‌یانە و بەگشتی لە ئاییندەی مەسەلەی کورد هەیە. بەڵام هەر لەو کاتەدا کە دەبێ هەر پارچەیەکی کوردستان بۆخۆی نوێنەرایەتیی بەرژەوەندیەکانی خۆی بکا و بۆخۆیشی ئاجێندای خەباتی خۆی تەنزیم بکا، هەق وایە هەموو کورد پێکەوە ئەو قابلیەتە لە خۆیدا پێک بێنێ کە لەسەر هێندێک رێکار یان لانیکەم پرەنسیپ هەم لەبواری پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزوتنەوەی کورد و پێوەندی لەگەڵ دەوڵەتانی حاکم بەسەر کوردستاندا و هەم لەبارەی چۆنیەتیی بردنەپێشی مەسەلەی کورد وەک مەسەلەیەکی یەکدەست لە ئاستی دەرەکیدا رێک بکەون. دواتر لەپێوەندی لەگەڵ دۆخی کورد لە پارچە جۆراوجۆرەکانی کوردستاندا بە شێوەی کۆنکرێت دەگەڕێینەوە سەر ئەو بابەتە کە بۆ هەستانەوەی زیاتری خەباتی ئێمە گرینگ و چارەنووس سازە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دۆخی کورد لە هەر کام لە پارچەکانی کوردستان

گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەشێکە لە نەتەوەی کورد، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەرک و ریسالەتی ئێمە لەپێشدا بریتییە لە خەبات لەپێناو ویست و ئامانجەکانی کورد لە ئێران، سەرەتا ئاوڕێک لە بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و پرسی کورد لە ئێران دەدەینەوە. پاشان هەڵسەنگاندنی بارودۆخی کورد لە هەر کام لە پارچەکانی دیکەی کوردستاندا بەپێی رابردووی هاتنەگۆڕ و چوونەپێشی پرسی کورد و رادەی پێوەندی و کاریگەرییان لەسەر پرسی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ریز دەکەین.

ڕۆژهەڵاتی کوردستان

بە لەبەرچاوگرتنی رابردووی دووروردرێژی خەباتی کورد لە ئێران و مانەوەی سەرکردایەتیی حیزبە کوردییەکان لە نزیک مەیدانی ئەسڵیی خەبات، بزووتنەوەی کوردی ڕۆژهەڵات بە بەراورد لەگەڵ ئەو دۆخەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی کە باسمان کرد، پێگەیەکی باشتری هەیە. بەڵام لەلایەك پەرش و بڵاوی و قەیرانی وتار و رێکاری هاوبەش وەک پەتایەکی فەرهەنگی سیاسیی ئێران بەرۆکی حیزبە کوردییەکانیشی گرتوە و لەلایەکی دیکەشەوە سیاسەتی سەرکوت و داخرانی چەند قاتی رێژیم دەرهەق بە کوردستان و هەلومەرجێکی ناوچەیی کە مەیدانی مانۆڕی حیزبە کوردییەکانی بەرتەسک کردۆتەوە، هەموو هۆکارن بۆ ئەوەی پرسی کوردی ڕۆژهەڵات ئەمڕۆ لە دۆخێکی دڵخواز و جێگای رەزامەندیدا نەبێ و پێویستە بە ژیری و شێلگیرییەوە بیر لە چوونەدەر لەو وەزعییەتە بکرێتەوە.

پێگەی کورد لە ئێران

ئەگەر بمانەوێ لە سروشتی پرسی کورد لە ئێران و ئاستەنگەکانی دوورەدیمەنی چارەسەری ئەو پرسە تێبگەین و واقعبینانە بەرچاوڕوونی بۆ سیاسەت و ستراتژیمان لەو پێوەندییەدا دروست بکەین، پێویستە ئەو ڕاستییە قبوڵبکەین کە بە بەراورد لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستان، مەسەلەی کورد لە ئێران لەگەڵ کۆمەڵێک کۆسپ و تەگەرەی تایبەت بە خۆی بەرەوڕوویە. ئێمە لەگەڵ تێزی ئەو لایەنانە (کە کۆماری ئیسلامی تەنیا یەکێک لەوانە) نیین کە بەو چاوەی لە مەسەلەی کورد لە وڵاتانی دیکە دەڕوانن، بەو چاوەش لە مەسەلەی کورد لە ئێران ناڕوانن و جیاوازیی بنەڕەتی لەنێوان مەسەلەی کورد لە ئێران و مەسەلەی کورد لە وڵاتانی دیکە دادەنێن. بە باوەڕی ئێمە، چ بەهۆی هاونەتەوە بوونی کوردی هەموو پارچەکان و چ بەهۆی کاریگەری و شوێندانەریی نێوانیان، پێویستە مەسەلەی کورد وەک پرسی یەکانگیری نەتەوەیەکی بندەست و دابەشبوو چاوی لێبکرێ. هەر لەو کاتەدا ناتوانین حاشاش لەوە بکەین کە هاوکێشەی دێموگرافی و پێوەندیی مێژوویی و جێگە و پێگەی سیاسی و حقووقیی کورد لە ئێران لە چاو پارچەکانی دیکە لە دۆخێکی جیاواز و بەداخەوە سەختتردایە. یەکەم، ڕابردووی کۆنی دەسەڵاتداری لە ئێران بە بەراورد لەگەڵ دەوڵەتانی تری حاکم بەسەر کوردستاندا کە لە شکڵی ئێستایاندا تازەترن، پاشخانێکی ئاسانتری بۆ حوکمڕانی بەسەر کوردستاندا لە تاران بەجێ هێشتوە. دووەم، ئەگەر لە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تورکیە و عیراق و سووریە پرسی پێکەوە ژیان دەکەوێتە خانەی پێوەندییەکانی نێوان تەنیا دوو نەتەوەوە، لە ئێران چارەسەری کێشەی کورد دەکەوێتە نێو بازنەی کێشە و ئاڵۆزییەکی بەربڵاو و نارێکی چەند نەتەوە کە مەرج نیە هەموویان وەك کورد مامەڵە لەگەڵ تاران بکەن. سێهەم، هەلومەرجی سیاسی بەدرێژایی سەدەی بیستەم و تا ئێستاش بەو جۆرەی بۆ پارچەکانی دیکەی کوردستان هەڵگری بوار و دەرفەت بووە، بۆ کورد لە ئێران ئەوەندە دەرفەتی نەڕەخساندوە.

سەرباری خەبات و فیداکاریی بێپسانەوەی خەباتگێڕانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بەدرێژایی سەدەی بیستەم تەنیا دوو جار ئاڵوگۆڕی سیاسیی ئەوتۆ هاتۆتە پیش کە کورد توانیبیتی بە بەرژەوەندیی خۆی بیقۆزێتەوە. یەکەم دەرفەت بەدوای شەڕی دووهەمی جیهانیدا بوو کە دامەزرانی حیزبی دێموکرات و کۆماری کوردستانی لێکەوتەوە ودووهەم دەرفەتیش لەپاش ئینقلابی ئێران هاتە پێش کە بووژانەوەی حیزب و دەسپێکی قۆناغێکی دیکەی خەباتی بەدوادا هات. ئەمڕۆ و لە داهاتووشدا پێگەی کورد لە ئێراندا ئەو دەرەتانەی پێ نادا کە بەتەنیا ئاڵوگۆڕی گەورە لە ئاستی سەراسەریدا بخوڵقێنێ. گرینگ ئەوەیە ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر کورد، بۆخۆی و لەپێوەندی لەگەڵ خۆیدا یارمەتی بە دەرفەت خوڵقاندن بکا و ئەگەریش لە ئاستی هەموو ئێران بەتایبەتی لەبەر ڕووناکیی هەلومەرجی ناوچەیی گۆڕانێک روویدا، ئەوەندە خۆی بۆ ئامادە کردبێ کە وەک جارەکانی پێشوو بەسەریدا نەکەوێ و دیسان مەجبوور بە قبووڵی قەواعیدی نادڵخوازی یارییەکە نەبێ.

لەحاڵێکدا سیاسەتی دەوڵەتی ناوەندی لە تاران (هەر دەوڵەتێک بێ) هەروا لەسەر حاشاکردن لە بوونی نەتەوەی کورد لە ئێران و مافە ڕەواکانی بەردەوام بێ، ئێمە بەهەقی بێئەملاوئەولای خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی دەزانین لە دەرفەتی گونجاودا ڕاپرسیی گشتی بە پشتیوانیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و بیروڕای گشتیی مرۆڤایەتیی پێشکەوتوو لەسەر چارەنووسی کورد لەم بەشەی کوردستاندا وەڕێ بخاو بڕیار بدا.

پێناسەی جۆغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، پێوەندیی کورد و تورکی ئازەری

یەکێکی دیکە لەو پرسە پێکهاتەییانەی پێویستە لێرەدا ئاماژەیان پێبکەین، پرسی دابەشکردنی وڵات و چوارچێوەی جوغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەریەککەوتنی بەرژەوەندییەکانی نێوان کورد و پێکهاتەکانی دیکەی ئێران لە سۆنگەی ئەم دابەشکردنەوەیە.

دابەشکردنی ئیداریی ئێران لەجیاتی ئەوەی لەسەر بنەمای ویست و ناسنامەی نەتەوەیی پێکهاتەکانی ئێران بێ، بە هۆکاری ئیداری پاساو دراوە و لەڕاستیدا مەبەستی سەرەکیی سیاسی و ئەمنیەتی بووە. لە ئێراندا سنووری ئوستانەکان بە جۆرێک نەتەوەکانی بەسەر پارێزگاکاندا دابەش کردوە کە بە کەمڕەنگ کردنەوەی پێناسەی قەومیی ئەوان نەتەوەیەکی واحید بە پێناسەیەکی ئێرانی دروست بکرێ. لەبارەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە دانانی ناوی "کوردستان"

لەسەر تەنیا یەکێک لە ئوستانەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان (ئوستانی سنە) و جێکردنەوەی بەشێکی بەرچاوی ناوچەکانی کوردستان لە ئوستانێکدا بەناوی ئازەربایجان، دەوڵەتی ناوەندی ویستوویەتی هەم ناسنامەی کوردی لە پێناسەی ئیداریی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بەرتەسک و بچووک بکاتەوە و هەم بە چەشنێک لایەنێکی دیکەی نەتەوەیی (لێرەدا ئازەرییەکان) بکاتە هاوبەشی سیاسەتی بەکەمگرتن و قەڵسەگێڕان لە کورد.

تورکە ئازەرییەکان لە ئاستی سەراسەریدا بەدرێژایی مێژووی ئێران بەشداری دەسەڵاتی ئایینی، ئابووری، سەربازی و سیاسی بوون و لەسەر خاکی کوردستانیش، لە ئوستانی ورمێ و لە زۆر شوێنی دیکە فەرمانڕەواییان بەسەر کوردیشدا کردوە و تەنانەت لە کێشەی ئێمە لەگەڵ ناوەند بۆ بەرژەوەندیی ئێستا و داهاتووی خۆیان کەڵکیان وەرگرتوە. بەلەبەرچاوگرتنی قورسایی دێمۆگرافیی ئازەرییەکان و ڕۆڵی مێژوویی‌یان لە خەبات بۆ دێموکراسی لە ئێراندا، هەروەها بەلەبەرچاوبوونی رابردووی پێوەندییەکانی نێوان کورد و ئازەری (چ ئەو کاتەی دۆست و هاوپەیمان بوون و چ ئەو کاتەی گرژی کەوتۆتە نێوانیانەوە) سیاسەتی ئێمە پتەوکردنی بنەماکانی پێکەوەژیانی بەئاشتی و برایانە و هەوڵدان بۆ هاوکاری و هاوخەباتی بۆ وەدیهێنانی ئامانجە هاوبەش و هاوشێوەکانمانە. ئێمە هەرلەوکاتەدا کە دژی هەرچەشنە ناکۆکی‌نانەوە و دەمارگرژییەک لەپێوەندی و مامەڵەی نێوان ئەو دوو نەتەوە گرینگەی ئێرانداین، لەسەر ئەو باوەڕەین کە ئەوە ماف و ئەرکی هەرە سروشتیی لایەن و بژاردەکانی کوردە کە بە ڕێگای جۆراوجۆری سیاسی و مەدەنی بۆ پاراستن و راستکردنەوەی ناسنامەی ئێتنیکیی ئەو سەرزەمینانە کار بکەن کە لەڕووی مێژووییەوە بەشێکن لە خاکی کوردستان.

سیاسەتی دێموگرافی و راگواستن و لێکدانی قەومی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان وای لە بارودۆخەکە کردوە کە تا ئێستاش دیاریکردنی سنووری جۆغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کارێکی ئاسان نەبێ. نەک هەر حیزب و لایەنە سیاسی و مەدەنییەکان لە دەرەوە و نێوخۆی وڵات نەیانتوانیوە لەپێوەندی لەگەڵ سنوورەکانی خاکی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بەرچاوڕوونی و ڕێنوێنیی هاوبەشیان هەبێ، بەڵکوو ئەم پرسە هەتا ئێستا بە جیددی بیریشی لێ نەکراوەتەوە. ئەمە لە چەشنی ئەو پرسە گرینگ و درێژخایەنانەیە کە پێویستە لایەن و بژاردەکانی کورد پێکەوە کاری لەسەر بکەن بۆ ئەوەی هەم بە بەرچاوڕوونییەکی باشترەوە لە ئێستای سیاسەتی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان رووبەڕووی پیلان و گیروگرفتەکانی پێوەندیدار بە سەرزەمینی کوردستان ببنەوە و هەم بۆ دوارۆژی ساغکردنەوەی سنووری کوردستانیش ئامادەیی باشتریان هەبێ.

شتێکی دیکەش کە لێرەدا گرینگە ئەوەیە کە نەهێڵین ئەم دابەشکردنە ئوستانییەی ئێستا شوێنەواری خراپ لەسەر رووحی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵات دابنێ و بە پەرەپێدانی رووحی ناوچەگەری و ئوستانی ببێتە هۆی لاواز بوونی پێناسەی هاوبەشی کورد لە ئێراندا. هەر لەو کاتەدا بژاردە و لایەنە سیاسییەکان پێویستە لەسەر پێناسەی سیاسی- جوغرافیایی کوردستانی ئێران وەك واحیدێکی یەکگرتوو بەردەوام و شێلگیر بن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئایین لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

هەروەک پێشتر ئاماژەی پێکرا، ئایین لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەشێوەیەکی چالاکتر و لەجاران زەقتریش گۆڕەپانی سیاسیی داگرتوە و بۆتە ئامراز و ئادرەسێک بۆ خۆپێناسەکردنی سیاسی. بەخۆشییەوە رۆژهەلاتی کوردستان بەهۆی سروشتی میانەڕەوانەی خەڵکەکەی و بەهۆی رابردووی لە خەباتێکدا کە پێش هەموو شتێک ماهیەتێکی نەتەوایەتیی هەیە، کەمتر تووشی توندڕەوی و دەمارگرژیی ئایینی بووە. بەڵام دەبێ ئەوەمان لەبەرچاو بێ کە رێژیم لە ساڵانی دواییدا بەمەبەستی دوورخستنەوەی لاوەکان لە هەستی نەتەوەیی بە ئەنقەست رێگەی بە سەرهەڵدان و گەشەکردنی هێندێک گرووپ و تاقمی ئایینی داوە. لەلایەکی دیکەوە، لەبەر ئەوەی لە ئێرانی ژێر حاکمیەتی کۆماری ئیسلامیدا سوننیمەزهەبەکان بە بەراورد لەگەڵ شیعە مەزهەبەکان لەڕووی ئایینییەوە هەست بە ئەمنیەت و رێز ناکەن، رێژیم هەوڵ دەدا ئەم جیاوازییە بۆ سستکردنی هەستی نەتەوەیی کوردانی شیعە و بەدژی یەکیەتیی نەتەوەیی کورد لە ئێران بەکار بەرێ.

هۆشیاریی نەتەوایەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان گەورەترین لەمپەرە لە بەرامبەر ئەوەدا کە کێشەی ئایینی کۆمەڵگەی ئێمە دابەش بکا. حیزبی ئێمەش لە چەند ساڵی ڕابردوودا هەوڵیداوە ڕێک لە چوارچێوەی ستراتێژیی بەهێزکردنی ئەو هەستە نەتەوەییە و پێشگیری لەوە کە جیاوازیی مەزهەبی لە رووی سیاسییشەوە کوردی رۆژهەلات لە یەکتر جیا بکاتەوە، بچێتە پێشێ. فرەچەشنییەکانی نێو کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێویستە وەک دەوڵەمەندییەک و بە چاوی رێز و حورمەتەوە سەیر بکرێن. بەڵام هەر لەو کاتەدا پێویستە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە سوننی و شیعە و یارسان و هی دیکەوە لە خەبات و تێکۆشانی خۆیان بۆ وەدەستهێنانی مافە رەواکانیاندا یەکگرتوویی نەتەوەیی کورد بپارێزن و رێگە بە کۆماری ئیسلامی نەدەن کە بە مانۆڕە فێڵبازانەکانی خۆی لەو جۆرە فرەچەشنییانە بۆ درزخستنە نێوریزەکانی خەڵکی کوردستان و بە لاڕێدا بردن و گۆڕینی سروشت و جەوهەری مەسەلەی کورد لە ئێران کەڵکی خراپ وەربگرێ.

تەوژمی باری ئابووری و کۆمەڵایەتی

بەدرێژایی مێژوو بە هۆی ئەوە کە هەمیشە بە چاوی ئەمنیەتییەوە سەیری ڕۆژهەڵاتی کوردستان کراوە و هەوڵ دراوە ئەو ناوچەیە لە کاروانی گەشەسەندن بەجێ بمێنێ، لەسەریەک ژێرخانی ئابووری و پیشەسازی لە کوردستان زۆر لاواز بووە و ئەمەش بۆتە هۆی ئەوە کە بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکانی دیکەی ئێران رێژەی بێکاری تەنانەت لەنێو توێژی دەرسخوێندووشدا زۆر لە سەرەوە بێ. کاری دژواری کۆڵکێشی و نەبوونی ئەمنییەتی گیانیی خەڵکی هەژار لە چەند ساڵی ڕابردوودا رۆژانە سەردێڕی هەواڵ و ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و تابلۆیەکی دڵتەزێن بووە لە بێدەرەتانیی خەڵکی وڵاتێکی بەپیت و بەرەکەت کە ئەگەر بەدروستی و بەبێ هەڵاواردن ئیدارە کرابا، ئاستی ژیان و گوزەرانی خەڵکەکە لەگەڵ هی خەڵکی وڵاتانی پێشکەوتوو بەراورد

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەکرا. لەلایەکی دیکەوە، کۆماری ئیسلامی هەوڵ دەدا لە بێکاری بۆ چەکدارکردنی بەشێک لە خەڵك و بەستنەوەیان بە دامودەزگاکانی خۆیەوە کەڵک وەربگرێ و بەدژی جووڵانەوەی کورد بەکاریان بێنێ.

وەک دەرەنجامێکی بارودۆخی ئابووری، کێشە کۆمەڵایەتییەکان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش وەک شوێنەکانی دیکەی ئێران بەربڵاو و هەمە لایەنن و ئەوەندەش خەڵکیان بە خۆوە گرفتار کردوە کە کاریگەریی خراپی لەسەر خەبات و تێکۆشانی سیاسی و نەتەوەیی ئەوان داناوە. کۆماری ئیسلامی لەلایەک ئەگەر بە شێوەی ناڕاستەوخۆش بێ هاندەر و ڕێخۆشکەری بەشێکی بەرچاوی کێشە کۆمەڵایەتییەکانە و لەلایەکی دیکەوە وەک حکوومەتێکی وەڵامدەر و بەرپرس بەدوای ڕێکار و چارەسەری ئەو کێشانەدا نەچووە. دیاردەی مادە هۆشبەرەکان نموونەی هەرە دیار و ترسناکی ئەو کێشانەیە کە وەک پەتایەک بەرۆکی کۆمەڵگای ئێمەی بەتایبەتی لەنێو توێژی لاواندا گرتوە و دەرهاویشتە و زەرەر و زیانەکانی لەنێو خێزانەکان و لە کۆمەڵگەدابۆ ئێستا و ئاییندە زۆر بەرچاو و جێگەی نیگەرانیین.

لەگەڵ ئەوەی خەباتی گەلی ئێمە پێش هەموو شتێك بۆ وەدیهێنانی مافی نەتەوەییە، پێویستە هەم هێزە سیاسییەکان و هەم بژاردە و بنیاتە مەدەنییەکان لە نێوخۆی ڕۆژهەڵات بەشێوەی جۆراوجۆر بۆ بەرەنگاربوونەوەی تەشەنەکردنی زیاتری پەتا و گیروگرفتە کۆمەڵایەتییەکان کار بکەن و هەرگیز پێیان وا نەبێ کە کۆماری ئیسلامی وەک حکوومەتێکی بەرپرس ئەو ئەرکە ئەنجام دەدا. ئەمە نەک هەر بۆ سالمسازیی کۆمەڵگەی ئەمڕۆ و سبەینێ گرینگە، بەڵکوو بوار و بەستێنێکیش بۆ بە جەماوەری کردنی خەبات و ئەرکدارکردنی سەرجەم تاکەکان لەسەر نەخشەی بزاڤێکی فرەڕەهەند پێك دێنێ کە وێڕای نەتەوەیی بوون خەسڵەتێکی ئینسانییشی هەیە.

فەزای سیاسی و جموجۆڵی مەدەنی لە ڕۆژهەڵات

سیاسەتی کۆماری ئیسلامی لەپێوەندی لەگەڵ کوردستان لە چەند ساڵی ڕابردوودا و تەنانەت پاش هاتنەسەرکاری دەوڵەتی رووحانییش هەر درێژەی سیاسەتی پێشووی بووە کە بریتی بووە لە ڕوانینی ئەمنیەتی بۆ مەسەلەی کورد و سەرکوت و هەڵاواردن. لە تەواوی ئەو ماوەیەدا ڕاوەدوونان و زیندان و تەنانەت ئێعدامی چالاکانی سیاسی و مەدەنیی کورد هەروا درێژەی هەبووە کە وەک دوایین نموونە دەتوانین ئاماژە بە ئێعدامی مەنسوور ئاروەند ئەندامی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان لە مانگی ژووئەنی ڕابردوودا بکەین.

بەپێچەوانەی ئەم فەزا داخراو و پڕ لە زەبروزەنگە، خەبات و تێکۆشانی خەڵکی کورد لەپێناو مافەکانیاندا هەروا بەردەوامە و هۆگریی خەڵک بە بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان ڕۆژ بە ڕۆژ لە زیادبووندا بووە. هاتنە مەیدانی خەڵکی مەهاباد و هاوپێوەندیی شارەکانی دیکەی ڕۆژهەڵات لەدوای ڕوداوەکەی هۆتێل تارا لە بەهاری ڕابردوودا نیشانی دا کە خەڵکی ئێمە، ئەگەر پشتی بە ڕێکخستن و یەکڕیزی و نەخشەرێگای هاوبەش و هەماهەنگی هێز و لایەنەکان گەرم بێ،

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

زەرفیەت و توانای ئەوەی تێدایە لە هەر دەرفەتێک بۆ زەقکردنەوەی مەوجوودیەت و ویست و داواکانی، نەک هەر بەرووی کاربەدەستانی رێژیم و کۆمەڵگەی سیاسیی ئێراندا، بەڵکوو بەرووی بیرورای گشتیی نێونەتەوەییش کەڵک وەربگرێ و لەپێناوی ئەم ویست و داوایانەدا بەشێوەی بەردەوام و بەکۆمەڵ بێتە مەیدان.

لە بازنەی فراوانتری کوردیدا و سەرەرای هەموو بەربەست و دابەشبوونەکان، هەستی هاوبەشی نەتەوایەتی هەتا دێ زیاتر کۆمەلانی خەڵکی کوردستان بە هەموو رەنگاورەنگییەکانی نێو کۆمەڵگەی کوردەوارییەوە لە دەوری خۆی کۆدەکاتەوە. چوونەپێشی پرسی کورد لە بەشەکانی دیکەی کوردستان و بەجیهانیبوونی ئەو پرسە و پەرەگرتنی بێوێنەی ئامرازەکانی پێوەندی و راگەیاندنیش کاریگەریی باشیان لەسەر بووژانەوە و بەهێزبوونی زەینیی ناسیۆنالیزمی کورد لە ئێران داناوە. دیارە پێویستە ئەوەمان لەبەرچاو بێ کە دەربرینی هەستی نەتەوەیی لە رۆژهەلاتی کوردستان و هاوپێوەندی لەگەڵ پارچەکانی دیکە کە خەسڵەتێکی پیرۆزی کوردی رۆژهەلاتە، زۆر جار لەلایەن کۆماری ئیسلامی و هێندێ لایەنی دیکەوە بە لارێدا براوە و کەڵکی خەراپی لێوەرگیراوە. هەربۆیە پێویستە کاری زۆرتر بکرێ بۆ ئەوەی کۆماری ئیسلامی و هەندێک لایەن بەهرەبەرداریی خۆیان لە هەستی نەتەوایەتی خەڵک لەژێر ناوی داکۆکیکردن لە پارچەکانی دیکەدا نەکەن.

لەبەر ئەوەی کێبەرکێ و فرەچەشنیی نێو گۆرەپانی سیاسیی یەک سەدەی رابردوو لە ئێران زۆربەی کات بەرهەمی یەکتروەلانان و توندوتیژی بووە، فەرهەنگ و ئەقڵیەتی بەشداری و تۆلێرانس و خەباتی مەدەنی لە ولات و ناوچەی ئێمەشدا زۆر لاوازە. لەگەڵ ئەوەشدا دیسان لە کوردستان کە ناوچەیەکی تەواو ئەمنیەتییە، خەڵک هەمیشە هەوڵیانداوە لە دەرفەتەکان کەڵک وەربگرن و بە بیانووی جۆراوجۆری مەدەنی و فەرهەنگی و ژینگەپارێزی و بوار و بۆنەکانی دیکە بوونی بەکۆمەڵی خۆیان پێشان بدەن و ویست و ئامانجەکانی خۆیان بخەنە روو. جیا لەوە کە ئەو جۆرە چالاکیانە لەگەڵ کۆمەڵێک ئاستەنگ و گیروگرفت کە رێژیم بۆیان دادەنێ بەرەورووو دەبن، بەهۆی دڵەراوکی و نەبوونی متمانە و ئەزموونی کاری هاوبەش کاری رێکخراوەیی چالاکانی نێوخۆ بەو جۆرەی پێویستە وەلامدەر نەبووە. تێچووی ئەو جۆرە چالاکییانە لە سیستمی کۆماری ئیسلامیدا کەم نیە و لە کوردستان لەچاو نوختەکانی دیکەی ئێران زۆر لەسەرتریشە. روانینی ئەمنیەتی رێژیم بۆ کوردستان کەشوهەوایەکی دروست کردوە کە هەر جۆرە چالاکییەك، تەنانەت ئەگەر سیاسی و نەتەوەییش نەبێ، بکەوێتە ژێر چاوەدێریی کاربەدەستانی ئەمنیەتی. لەلایەکی دیکە، بۆچوون و هەڵوێستی بەشێک لە حیزبەکانیش وای کردوە کە نەک هەر گوتار و پێناسەیەکی هاوبەش وەک پاڵپشت بۆ کاروتێکۆشانی ئەوان لەئارادا نەبێ، بەڵکوو زۆر جار تەمومژی گومانیش بخرێتە سەر هێندێک لەو کار و چالاکیانە و بە دردۆنگییەوە لێیان بروانرێ.

لەگەڵ ئەوەدا کە دۆخی نێوخۆی رۆژهەلاتی کوردستان و سنووارداری و پچرپچربوون و لێکدوور بوونی چالاکییە مەدەنییەکان دەرەتانی ئەوە نادەن کە پێناسەیەکی تۆکمە و وەسەریەکخراوی سیاسی لەو چالاکیانە بکەین، حیزبی ئێمە هەمیشە هەولیداوە وێرای گەیاندنی رێنوێنییەکانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خۆی، چالاکانی کورد لە نێوخۆی وڵات هان بدا بۆ ئەوەی لە دروستبوونی بۆشایی مەرجەعی سیاسی و مەیدانی لە نێوخۆی وڵاتدا خەباتی سیاسی و مەدەنیی کۆمەڵانی خەڵک لەلایەن کۆماری ئیسلامی و لایەنی دیکەوە بە لاڕێدا نەبرێ و کەڵکی خەراپی لێ وەرنەگیرێ. ئێمە لەو پێوەندییەدا بەتایبەتی هەوڵمانداوە کە خەبات و تێکۆشانی مەدەنی تەنیا لە توێژێکی کۆمەڵگا بۆ نموونە رووناکبیراندا قەتیس نەکرێتەوە، بەڵکوو بەجەماوەری بکرێ و خەڵکێکی زۆر لە هەموو چین و توێژەکانی کوردستان خۆی تێدا ببیننەوە. لەوەش زیاتر پێویستە خەباتی مەدەنی تەنیا خۆی بە پرسەکانی ژیانی رۆژانەی خەڵکەوە سنووردار نەکا، بەڵکوو لە خانەی فراوانتری مەسەلەی نەتەوایەتی و دوورەدیمەنی چارەسەرە سیاسییەکان بۆ داهاتووی مەسەلەی کورددا جێ بگرێ.

بەپێچەوانەی هەوڵوتەقەلای کۆماری ئیسلامی بۆ چاندنی ترس و نائومێدی لە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا و دەگەڵ هەموو ئەو بارو دۆخە نالەبارە کە بۆ خەباتی گەلانی ئێران و یەک لەوان نەتەوەی کورد هاتۆتە ئاراوە، ئێمە بە چاوی ئومێدەوە دەڕوانینە دوارۆژی خەباتی ڕزگاریخوازانەی خەڵکی ئێران بەتایبەتی لە کوردستان. باش دەزانین چ پۆتانسیەلێکی گەورەی خەباتگێڕانە لە هەناوی ڕۆڵەکانی کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا شاردراوەتەوە، چ ئیرادەیەکی پتەو بۆ دەرچوون لە حاڵەتی دیلی و ژێردەستی لە دڵی تێکۆشەرانی ئەم بەشەی کوردستاندا شەپۆل دەدا و وشیاریی سیاسی و هەستی نەتەوەیی چەندە قووڵ و بەربەرینە.

هەربۆیە دڵنیاین کە گەلی کورد چاوەڕوانی دەرفەتی گونجاوە و هەرکات دەرەتانێک بڕەخسێ گرکانی ڕق و تووڕەیی ئەو خەڵکە ئازادیخوازە بەڕووی زەوتکەرانی ماف و ئازادییەکانی خەڵکدا دەتەقێتەوە و ئێران بەگشتی و بەتایبەتی کوردستان لەو بارە نالەبار و مەینەتبارە ڕزگار دەکا.

باشووری کوردستان

دۆخی ئەمڕۆ و چارەنووسی ئاییندەی باشووری کوردستان نەک تەنیا لەڕووی هاوپێوەندیی نەتەوەییەوە، بەڵکوو هەروەها بەهۆی پێوەندی و کارتێکەریی قووڵتر و نزیکتری نێوان ڕۆژهەڵات و باشووری کوردستان بۆ ئێمە گرینگە. هەرلەو کاتەدا هەڵسەنگاندنی ئێستا و داهاتووی باشووری کوردستان لە زۆر بارەوە ئەزموونێکی بەرفرەوان و دەوڵەمەندی تێدایە کە بۆ ئێستا و داهاتووی ئێمە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئێران زۆر بە کەڵکە.

باشووری کوردستان بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکانی دیکەی عێراق هەم لەڕووی سەقامگیریی ئەمنی و ئاسایشەوە و هەم لە ڕووی ئاوەدانبوونەوە و گەشەی ئابوورییەوە (بەتایبەتی پاش گرتنەبەری سیاسەتی نیمچە سەربەخۆی نەوتی) لە بارودۆخێکی زۆر باشتردا بووە. لەلایەکی دیکەوە، کرانەوەی هەرێمی کوردستان بەڕووی جیهانی دەرەوە و پێوەندیی دەرەوەی ئەو هەرێمە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لە ئاستی ناوچەیی و نێودەوڵەتیدا ئەمڕۆ چۆتە نێو فازێکی پێشکەوتووتر لە جاران. لەڕووی سەربازییشەوە، ئەزموونی شەڕی داعش دەریخست کە کوردەکان نەک هەر دەتوانن پارێزگاری لە خۆیان و لە هەرێمەکەیان بکەن، بەڵکوو کاریگەرترین پارتنێری مەیدانیی هاوپەیمانەتیی نێودەوڵەتییش بن. دیارە کەموکورییەکانی بواری حوکمڕانی لە هەرێمی کوردستان بوونەتە هۆی سەرهەڵدان و قووڵبوونەوەی کۆمەڵێک کێشەی سیاسی و قانوونی لەنێوان حیزبە سەرەکییەکانی ئەو بەشەی کوردستاندا و ئەمەش کاریگەریی خراپی لەسەر یەکگرتوویی و یەکڕێبازیی ئەوان لەپێناو دروستکردن و پتەوکردنی دەسەڵاتێکی بەهێزی نەتەوەییدا داناوە.

لە ئاستی عیراقدا، پرۆژەی فیدراڵی کە لەڕاستیدا لە سەر تەوافوقی دوو لایەنی کورد و عەرەب دامەزرابوو، رۆژبەڕۆژ لەگەڵ کەند و کۆسپ ڕووبەڕوو بۆتەوە و لەسەر هێندێک فایلی گرینگ و هەستیاری وەك نەوت و پێشمەرگە و پێوەندیی دەرەوە و سنووری کوردستان ناکۆکییەکان هەروا بەردەوام بوون. ئەمڕۆ ئاییندەی پرۆژەی فیدرالی لە عیراقێکدا کە بنەماکانی رێککەوتنی نیشتمانی لە جارانیش لاوازتر بوون و ئیدارەی وڵات چۆتە دۆخی دەوڵەتی شکستخواردو و لەژێر پرسیاردایە. ئەزموونی فیدراڵیخوازیی باشووری کوردستان ئەویش لە وڵاتێکی وەک عیراقدا کە تەنیا لە دوو نەتەوەی سەرەکی واتە کورد و عەرەب پێکهاتوە بۆ ئێمە لە ئێرانی داهاتوودا کە وڵاتێکی فرەنەتەوەیە و زۆر لە عیراق ئاڵۆزترە، جیگەی سەرنج و لێورد بوونەوەیە.

شتێک کە لێرەدا پێویستە ئاماژەی تایبەتیی پێبکەین ئەوەیە کە جێگە و پێگەی باشووری کوردستان بووەتە هۆی ئەوە کە هەم کوردی پارچەکانی دیکە چاوەڕوانییەکی زۆریان لە سیاسەت و کارکردی حکوومەتی هەرێمی کوردستان هەبێ و هەم هەرێمی کوردستانیش هێندێك چاوەڕوانیی لە پێوەندی لەگەڵ وەبەرچاوگرتنی بارودۆخی هەرێمی کوردستان لە کوردی پارچەکانی دیکە و یەک لەوان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەبێ. ئەو چاوەڕوانییانە لەو تێگەیشتنەوە سەرچاوە دەگرن کە کورد یەک نەتەوەیە و کوردستانیش یەک وڵاتە. بەو پێیە دەبێ حکوومەتی هەرێمی کوردستان پێوەندی و مامەڵەی لەگەڵ دراوسێکانیدا لەسەر بنەمای نەخشەڕێگایەکی تەواو نەتەوەیی دابڕێژێ، یان بە دیوەکەی ئەولادا، دەبێ کوردی پارچەکانی دیکە هەموو کار و بەرنامەیەکی خەباتیان لەسەر بنەمای پاراستنی بەرژەوەندییەکانی باشووری کوردستان رێک بخەن. هەروەک لە سەرەوە ئاماژەمان پێکرد، ئێمە خوێندنەوەی جیاوازی هەرکام لە پارچەکانی کوردستان (بەتایبەتی باشووری کوردستان کە خاوەنی قەوارەی فەرمیی خۆیەتی) لە نێوەرۆکی بەرژەوەندیەکانی و شێوەی بردنەپێشی مەسەلەکەی و ئاقاری پێوەندییەکانی بە شتێکی سروشتی دەزانین. تەنانەت بە دەرککردنی هەلومەرجی ئەمڕۆی پێوەندی و بەرژەوەندیەکانی حکوومەت و لایەنەکانی هەرێمی کوردستان چاوەڕوانیی ئەوە کە روانینی هەرێمی کوردستان بۆ کۆماری ئیسلامی دەقاودەق وەک ئەوەی ئێمە بێ، بە شتێکی مەنتقی و واقعبینانە نازانین. هەر لەوکاتەدا وەک هەمیشە گوتوومانە، پێوەندی و بردنەپێشی پرسی هیچ پارچەیەکی کوردستان نابێ لەسەر حیساب و بە قیمەتی خەواندنی پرسی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستان تەواو بێ. زەروورەت و ریساڵەتی یەکیەتی و رووحی نەتەوەیی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کورد و تەنانەت بەرژەوەندیی جێگە و پێگەی هەرێمی کوردستان ئەوە دەخوازێ کە بەرپرسانی ئەم پارچەیەی کوردستانیش بە چاوی حورمەتەوە بڕواننە رابردووی پڕشنگداری کوردەکانی رۆژهەڵات چ لەبواری خەبات و فیداکاری بۆمافە رەواکانی خۆیان و چ لەبواری هاوپێوەندی لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستاندا لە گوتار و سیاسەتیاندا پرسی رۆژهەڵاتی کوردستان و بزووتنەوەکەی نادیدە نەگرن.

ئەزموونی شەڕی داعش تاقیکردنەوەیەکی نوێ بۆ جێبەجێکردنی ئەو پرەنسیپانە بوو. حیزبی ئێمە هەرپاش دزەکردنی داعش بۆ عێراق و وەسەریەک کەوتنەوەی ناوچە کوردستانییەکان لە مانگی ژووئەنی ٢٠١٤ دا خوێندنەوەی خۆی لە بارودۆخەکە خستە ڕوو و کاتێکیش بەشێک لە ناوچە کوردستانییەکان کەوتنە دەست داعش، حیزبی ئێمە دەسبەجێ ئامادەیی خۆی بۆ گەیاندنی هەموو چەشنە یارمەتییەک بۆ داکۆکیکردن لە خاک و حاکمییەتی کورد بە بیروڕای گشتی و بەرپرسانی هەرێمی کوردستان راگەیاند. حیزبی ئێمە تەنانەت چەند یەکەیەک لە هێزەکانی خۆی بە مەبەستی رەوانەکردن بۆ بەرەکانی شەڕی داعش سازمان دا. بەڵام لەو باوەڕەدا بوو کە هەم پرەنسیپەکانی رێکخستنی پێوەندیی نێوان بەشەکانی کوردستان و پێویستیی خۆبواردنی هێزەکانی هەر پارچەیەکی کوردستان لە دەستێوەردان و بڕیاردان لەجیاتی پارچەیەکی دیکە و هەم بارودۆخێکی هەستیار و تایبەتی کە هەرێمی کوردستانی تێدایە ئەوە دەخوازێ کە حیزبی ئێمە تەنیا بەشێوەی رواڵەتی و سەمبولیک و بەبێ هەماهەنگی لەگەڵ بەرپرسانی هەرێمی کوردستان بەمەبەستی یارمەتیدانێکی نیزامیی راستەقینە هێزەکانی خۆی نەجووڵێنێ. شتێک کە پێش لەوە ناگرێ کە هەر کاتێک بەرپرسانی هەرێمی کوردستان پێویستییە نیزامییەکانی خۆیان بە گەورەتر لە تێبینییە سیاسییە ئیقلمییەکان ببینین، هێزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەمودەست بچنە نێو سەنگەری بەرگری لە هەرێمی کوردستان.

ئێمە هەر بەو دیدەوە روانیومانەتە بەهاناوە هاتن و پشتیوانیی هێزەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان. ئامادەیی دەربڕینی هێزە سیاسییەکانی بەشەکانی دیکەی کوردستان بۆ ڕاوەستان لە بەرامبەر پەلاماری داعشو بەرگرییان لە خاکو خەڵکی هەرێمی کوردستان، بەتایبەتی بەشداریی بە کردەوەی هێندێک لایەن لە بەرگری لە خەڵکی دەڤەری شەنگاڵ، هەڵوێستێکی جێگای ڕێزو پێزانین بوو. هەروا کە چوونی هێزی پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستانەوە بە هانای خەڵکی کۆبانێو شەرڤانانی خۆرئاوای کوردستانەوە، بە هەنگاوێکی بەرز نرخێندراوە. بەڵام ئەم جۆرە بەدەنگەوە هاتنانەی هێزە سیاسییەکانی کوردستانو چوونیان بۆ پشتیوانیو بەرگری لە خەڵکی بەشێکی دیکە، ئەو کاتانە دروستنو بایەخی مێژوویی‌و سیاسیی خۆیان هەیە کە تەنیا بۆ پشتیوانیکردنی گەلی کورد لەو بەشەو بەدوور لە دەستێوەردان لە کاروباری ئەو بەشە یان دەستبەسەرداگرتنی ناوچەیەکی ئەو بەشە بە هەر ناوێک و بۆ هەر مەبەستێک بێ.

باکووری کوردستان

لەدوای دامەزرانی دەوڵەتی تورکیەوە تاکوو دەساڵ پێش ئێستا کێشەی کورد لەو وڵاتە تەنیا بە چاوی کەمالیزم و شۆڤێنیزمی تورک سەیری کراوە و مامەڵەی لەگەڵ کراوە. بەڵام لەدوای هاتنەسەرکاری حکوومەتی ئاکپارتی خوێندنەوەیەکی نوێ لە چارەسەری ئەو پرسە لە گۆڕەپانی سیاسیی تورکیەدا هاتە گۆڕێ و بوونی کورد لەو وڵاتە دانی پێدانرا. ئەو خوێندنەوەیە هەم هۆی ئیدئۆلۆژیی هەبوو کە بریتییە لەوە کە روانینی ئاکپارتی بۆ کۆمەڵگەی تورکیە و بنەماکانی دەسەڵاتداری لەگەڵ کەمالیزم و پانتورکیزم جیاوازیی هەیە، هەم هۆی سیاسی هەیە چونکە ئاکپارتی بۆ مانەوە و درێژکردنەوەی تەمەنی دەسەڵاتداریی خۆی دەنگی کوردەکانی پێویستە. پرۆژەی ئاشتی و دانوستاندن لەگەڵ ئیمراڵییش بە مەبەستی چەکدانان لەلایەن پەکەکەوە بەشێک لەو نەخشەڕێگایە بوو کە دەیتوانی ببێتە سەرفەسڵی ژیانی سیاسی و مەدەنی لە کۆمەڵگەی شەڕلێدراوی باکووری کوردستان و تورکیەدا بەگشتی.

بەدەر لەوە کە نیەت و ماهیەتی هەنگاوەکانی ئەردۆغان و ئاکپارتی لەپێوەندی لەگەڵ پرسی کورد لە تورکیەدا دەبێ چۆنی قەزاوەت لەسەر بکرێ، ئەوە کە لە مانگەکانی دواییدا بەهۆی هەڵگیرسانەوەی شەڕ لە باکووری کوردستان بەستێنێک کە بۆ چارەسەری ئاشتیخوازانە و دیالۆگ لەسەر ئەو پرسە پێکهاتبوو بۆ ئاییندەیەکی نادیار لەنێو چووە، جێگای داخە. لەڕاستیدا سەرکەوتنی پرۆسەیەکی وەها لە لایەنی کوردییەوە بەبێ هەماهەنگی و لێکتێگەیشتنی دروست لەنێوان پەکەکە و هەدەپە وەك دوو ئەکتەری سەرەکیی ئەو مەیدانە و لەوەش زیاتر شەخسیەتدان و دەرفەتبەخشین بە خۆسەلماندن و چوونەپێشی دووەمیان مەرجی سەرەکیی دەستەبەرکردنی گوتار و نەخشەڕێگای هاوبەشی کوردە لەو پرۆسەیەدا. بەتایبەتی ئەگەر ئەو راستییەمان لەبەر چاو بێ کە دەوڵەتی تورکیە تەنیا لایەنی پێوەندیدار بەو پرسە نیە و زۆر لایەنی دیکەش بەتایبەتی لەنێو دەوڵەتانی حاکم بەسەر کوردستاندا هەن کە ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ هەوڵ دەدەن بە گوێرەی بەرژەوەندیەکانی خۆیان کۆسپ و تەگەرە بۆ ئەو ڕەوتە دروست بکەن.

حیزبی ئێمە هەمیشە لەو باوەڕەدا بووە کە کورد و تورک وەک دوو نەتەوە دەبێ یەکتر قبووڵ بکەن و پێویستە نەتەوەی تورک هەموو ئەو مافانەکە بۆخۆی هەنی بۆ کوردیش بەڕەوا بزانێ. ئەنجامەکانی هەردوو هەڵبژاردنی دوایی تورکیە بەستێن و دەرفەتێکی باشی بۆ گواستنەوەی هەرچی زیاتری پرسی کورد لە تورکیە لە خانەی ئەمنیەتییەوە بۆ مەیدانی مەدەنی و قانوونی پێکهێنا و جێی خۆی بوو هەموو شانسی خۆی پێ بدرێ. ئێمە هیوادار بووین کە ئاکامەکانی ئەم هەڵبژاردنە بەر لە هەمووان هاندەری حیزبی دادوگەشە پێدان بۆ چارەسەری ئاشتییانەو دادپەروەرانەی پرسی کورد لەو وڵاتە بێ. چاوەڕوانیو هیوای ئێمە ئەوە بوو کە لایەنە کوردییەکان و هێزەکانی دیکەش لەنێو پارلمانو لەنێو کۆمەڵگەدا، دەست بدەنە دەستی یەکتر بۆ بنیاتنانەوەی تورکیەیەکی نوێ، تورکیەیەک کە لەودا هەموو پێکهاتەکان هەست بە هاوبەشی و

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ڕیزلێگیران‌و دابین‌بوونی مافەکانیان بکەن. ئەمە هەم تەبایی‌و سەقامگیربوونی لە نێوخۆی تورکیە پێک دێنا و هەم جێگە و پێگە و ڕێز و ڕۆڵی تورکیەی لە ناوچەدا بەرەژوور دەبرد.

ئەزموونی شەڕی دەیان ساڵە دەری‌خستوە کە شەڕ و توندوتیژی لەدژی یەکتر نەک تەنیا کێشەکە چارەسەر ناکا، بەڵکوو هەردوو لا زەرەر و زیانی لێدەکەن. حیزبی ئێمە لە پێوەندییەکانی خۆی لەگەڵ ئەکتەرەکانی پرسی کورد لە تورکیەدا هەمیشە هەوڵی داوە یارمەتیدەری سەرخستنی زمان و فەرهەنگی دیالۆگ و لێک‌تێگەیشتن بێ و هەمیشە لەو باوەڕەدا بووە کە پێویستە دەرفەتێکی هەرچەند کەم و سنووردداریش بۆ چارەسەری بەئاشتی و سیاسییانە بەسەر شەڕ و شۆڕ و ڕێگاچارەی نیزامی‌دا تەرجیح بدرێ.

ڕۆژئاوای کوردستان

رابردوو و سروشتی خەباتی کورد لە سووریە و پرسی کورد لەو وڵاتە جیاوازیی بەرچاوی لەگەڵ پارچەکانی دیکە پێوە دیارە. لەلایەک سیاسەتی دێمۆگرافیی ڕێژیمی ئەسەد دەرهەق بە کورد و ئەو پێناسەیەی کە لەوێ لە کورد دەکرا و ببووە هۆی بێبەشبوونی کوردەکان تەنانەت لە مافی هاونیشتمانبوونی سووریە دەرفەتی جووڵە و گەشەی سیاسیی لە کوردەکانی ڕۆژئاوا زۆر بەرتەسک کردبۆوە. لەلایەکی دیکەوە، بەهۆی کارتێکەری و هێژێمۆنیی بزووتنەوەی کورد لە باشوور و باکووری کوردستان بەسەر کوردەکانی رۆژئاوادا، ئەوان نەیانتوانیبوو ببنە خاوەنی جووڵانەوەیەکی نەتەوەیی بەو شێوەیە کە لە پارچەکانی دیکەدا باو بووە. دۆخی ئێستای ڕۆژئاوای کوردستان کە بەدوای لاوازبوونی دەسەڵاتی بەشار ئەسەد و دروستبوونی بۆشایی دەسەڵات لەو ناوچەیەدا پێک‌هاتوە، دەرفەتێکی بێوێنەی بۆ کورد لە سووریە پێک‌هێناوە. بەهۆی هێرشی داعش و بەرگری و بەرخۆدانی کورد بەتایبەتی لە کۆبانێ (پاییزی ٢٠١٤) کوردی ڕۆژئاوا هەم وردە وردە چۆتە نێو فاکتەری کوردی لەسەر نەخشەی ڕووبەڕوو بوونەوەی جیهانی لەگەڵ تێرۆریزم و هەم بەهۆی نیشاندانی سیمایەکی جوان بە جیهانی دەرەوە (بەتایبەتی لە سۆنگەی بەشداریی ژنان لەو بەرگری و بەرخۆدانەدا) سەرنج و سەمپاتیی جیهان بۆ کورد زیادی کرد. هەرلەوکاتەدا لەبەر ئەوەی سووریە بۆتە گۆڕەپانی شەڕێکی هەمەلایەنەی نێوخۆیی و کێبەرکێی دەسەڵاتە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکان و ئاڵترناتیڤێکی ڕێژیمی ئەسەدیش کە مافەکانی کورد بخوێنێتەوە تۆکمە نەبۆتەوە، ئەزموونی خۆبەڕێوەبەریی کوردی ڕۆژئاوا هێشتا مەترسی و هەڕەشەی لەسەرە و داهاتوو و ستاتووسی کانتۆنەکان ناڕوونە. لە هەرحاڵدا سەرەڕای ناکۆکی و یەکنەگرتنی لایەنەکانی کورد لە ڕۆژئاوا، هەر ڕێگاچارەیەک و نەخشەڕێگایەک کە بۆ ئاییندەی سووریە بڕیاری لەسەر بدرێ، نابێ کورد لە پەراوێز بخا.

لەبەرئەوەی کوردستانی سووریە و کوردستانی ئێران هاوسنوور نین، پێوەندیی ڕاستەوخۆ و مەیدانیی ئێمە لەگەڵ ئەو بەشە لە کوردستان تا ڕادەیەک لاوازە. بەڵام دیسانیش حیزبی ئێمە بە ئەرکی نەتەوەیی خۆی زانیوە کە چەندی بۆی بکرێ یاریدەدەری یەکڕیزی و تەبایی لەنێوان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

حیزبەکانی ئەو پارچەیەدا بێ و لەئاستی دەرەوەشدا تێکۆشاوین بەپێی توانا پاڵپشتی بۆ دۆزی کورد لە سوریە رابکێشین.

حیزبی دێموکراتی کوردستان

(ڕوانین و هەڵوێستمان)

ئەوەی تا ئێستا لە هەڵسەنگاندنی هەلومەرجی نێونەتەوەیی و ناوچەیی و بارودۆخی ئێران و پرسی کورددا خستمانە ڕوو، زۆر روانگە و هەڵوێستی حیزبی ئێمەی دەگرتە خۆی. لەم بەشەدا هەوڵ دەدەین بەشێوەیەکی وردتر و نزیکتر، روانین و هەڵوێستی حیزب لەپێوەندی لەگەڵ کۆمەڵێک بابەتدا کە لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا هاتوونە گۆڕێ یان هەمیشە لە خەباتی رۆژانەدا مەترەحن، بخەینە ڕوو.

ئامانجی سیاسیی ئێمە

یەکەمین بەرچاوڕوونی بۆ بەرێوەبردنی خەبات، دیاریکردنی ئامانجەکان و شێوازەکانی گەیشتن بەو ئامانجانەیە. هەروەک لە بەرنامە و پێڕەوی حیزبی ئێمەدا هاتوە، ئێمە لە خەباتی خۆماندا باوەڕمان بە زۆر ئیدەئال و پرەنسیپی ئینسانی و پێشکەوتنخوازانە هەیە و بۆ جێگیرکردنیان لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆ و دوارۆژدا تێدەکۆشین، بەڵام ئەولەوییەتی خەباتی ئێمە و دەلیلی وجوودیی حیزبەکەمان ئامانجی نەتەوایەتی و چارەسەری پرسی کورد وەک پرسێکی سیاسییە. هەروەک لە بەرنامەشدا گوتراوە، ئێمە چارەسەری کێشەی کورد لە ڕۆژهەڵات بەشێوەی فیدرالیزم و لە چوارچێوەی ئێراندا دەبینین. ئێمە فیدرالیزم هەم لەبەر تایبەتمەندییەکانی مێژوو و جوغرافیا و کۆمەڵگەی ئێران وەك وڵاتێکی فرەنەتەوە و هەم لەبەر خەسڵەتە زاتییەکانی وەک مۆدێلێکی باو و ناسراو لە جیهاندا بۆ دابەشکردنی دەسەڵات بە سیستمێکی گونجاو بۆ ئیدارەی هاوبەشی ئێران لە داهاتوودا دەزانین. ئەمە نە بە مانای لەبیرکردنی ئاستەنگەکانی سەر رێگای وەدیهێنانی ئەو ئامانجە و نە بە مانای حاشاکردن لە تایبەتمەندیی پرسی کورد لە ئێراندایە:

لەجێدا فرە نەتەوەبوونی ئێران بەو مانایە نیە کە نەتەوەکانی دیکەش بە قەرای کورد ئامادەیی و زەمینەی ئەوەیان هەیە بە کردەوە و بە شێوەی کورد کار بۆ وەدیهێنانی مافە نەتەوایەتییەکانیان بکەن. جێگە و پێگەی ئەو نەتەوانە لە ئێراندا وەکیەک نیە و زەمینە و بەستێنی ناسیۆنالیزمی ئەوانیش لێک جیاوازە. بەتایبەتی دوو نەتەوەی گەورەی ئێران واتە فارس و ئازەری دەمێکە بە یەکەوە ئێران لە گشت بوارەکانی ئیداری، سەربازی، ئابووری و

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئابینیدا بەڕێوە دەبەن. ئەو دوو نەتەوەیە وەک کورد و نەتەوەکانی دیکە لە دەرەوەی بازنەی دەسەڵات نین هەتا لەو گۆشەنیگایەوە وەک ئەوان هەست بە کەموکوڕیی بنەڕەتی بکەن و بە پێویستی بزانن دەسەڵات لەگەڵ پێکهاتەکانی دیکە دابەش بکەن. بۆیە هەر جۆرە پڕۆژەیەکی پێوەندیدار بە فیدرالیزم و ئیدارەی هاوبەشی ئێران هەر لەو کاتەدا کە پێویستی بە ئەکتیڤبوون و یەکگرتنی نەتەوە بندەستەکانی ئێران هەیە، قەناعەتی بژاردە سیاسییەکانی هەردوو نەتەوەی فارس و ئازەرییشی لانیکەم لە گۆشەنیگای دێموکراسیخوازییەوە پێویستە.

لایەنێکی دیکەی مەسەلەکە تایبەتمەندیی پرسی کورد لە ئێرانە. تایبەتمەندییەکە لەوەدایە کە کورد لە ئێران بەشێکە لە نەتەوەیەک کە لانیکەم بەسەر چوار وڵاتدا دابەش بووە و لە ئێرانیش رابردوویەکی دووروردرێژی لە خەبات بەدژی ستەمی میللی و بۆ وەدیهێنانی مافە بەرهەقەکانی هەیە. خەباتی کورد لە ئێران زۆر بەر لە فیدرالیخوازی جەوهەر و شکڵی ئەمڕۆی بە خۆوە گرتوە و ئەو جەوهەر و شکڵە لە داهاتووشدا هەروا درێژەی دەبێ. هەربۆیە زۆر سروشتی و بەجێیە کە وێڕای کارکردن بۆ جێگیرکردنی فێدرالیزم وەک مێکانیزمێک بۆ بەڕێوەبردنی هاوبەشی وڵات و وەک دەستەبەرێك بۆ ستاتووسی کورد، حیزبی ئێمە و گەلەکەمان بەگشتی لە هەموو قۆناغەکاندا دەستئاوەڵایی بۆخۆیان بێڵنەوە و لە گەڕان بەشوێن ڕێگاچارەکاندا قورسایی کار و بەرنامەکە یان پێشدا بخەنە سەر جێگیرکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی کورد. بۆ ئێمە گرینگ ئەوەیە کە وەک کورد لە تەنیشت پرۆژەی فیدراڵیدا، بەردەوام لە فکری ئەوەشدا بین کە بەپێی دەرفەت و هەلومەرجی خەبات تێبکۆشین ئەگەر بەشێوەی هەنگاو بە هەنگاویش بێ، بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی خۆمان کار بکەین. ئەمە نە لەگەڵ فیدرالیخوازی بۆ سەرجەم ئێران لە دژایەتی دایە و نە لەگەڵ حاکمیەتخوازیی خودی کورد (کە لە بەرنامەی ئێمەدا لە زیندووکردنەوەی چەمکی کۆماری کوردستاندا خۆی دەبینێتەوە).

با هەر لێرەدا ئەوەش زیاد بکەین کە زیندووکردنەوەی چەمکی کۆمار و جێکردنەوەی لە دروشمی ستراتژیکی حیزبدا، بەپێچەوانەی ئەوە کە هێندێ جار دەگوترێ، کەمترین ناتەبایی لەگەڵ ویستی فیدرالیزم و مانەوە لە چوارچێوەی ئێراندا نیە. چونکە جیا لەوە کە لە ئەزموونی پێشووی کۆماری کوردستاندا (١٩٤٦) تەعامول لەگەڵ تاران و مانەوە لە چوارچێوەی ئێراندا لە بەرنامە و دەستووری کاری رێبەرانی کۆماردا هەبوو، لەڕووی حقووقی و ئەزموونی وڵاتانی دیکەشەوە پێکەوەهێنانی هەردوو چەمکی فیدرالیزم و کۆمار شتێکی باو و ئاساییە و زۆر قەوارەی نیمچە سەربەست هەن کە لە چوارچێوەی دەوڵەتێکی بەرفرەوانتردا لەژێر ناوی کۆماردا دانیان پێدا نراوە.

ئاقاری خەبات و شێوەکانی

خەباتی ئێمە کە پێش هەموو شوێنێک رووی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە خەباتێکی تەک ڕەهەند نیە و لە شێوازی جۆربەجۆر کەڵک وەردەگرێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پرەنسیپی ڕۆژهەڵاتتەوەری

لە یەکەم ڕوانیندا ڕەنگە ئەو پرسیارە بێتە پێش کە بۆچی دەبێ حیزبێکی وەک حیزبی دێموکرات کە پێش هەموو شتێک بۆ خەبات لەپێناوی مافەکانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دامەزراوە و شوێنی کار و خەباتیشی هەر ئەو بەشەی کوردستانە، دروشمی ڕۆژهەڵاتتەوەری بەرز بکاتەوە.

هێنانەگۆڕ و زەقکردنەوەی ئەو چەمکە لەلایەن حیزبی ئێمەوە هەم ریشەی لە مێژووی نوێی بزووتنەوەی کورددا هەیە و هەم بە جۆرێکیش وەڵامی ئێمە بە زەروورەتێکی ڕۆژە. لەلایەک بەهۆی دابەشبوونی کوردستان و تایبەتمەندیی مەسەلەی کورد لە هەر بەشێکی کوردستاندا، ئەرک و ریساڵەتی هێزەکانی هەرپارچەیەکی کوردستان پێش هەمووشتێك دەبێ رووی لەوپارچەیە لە کوردستان بێ کە ئەو هێزانەی لێ هەڵقوڵاون. لەلایەکی دیکەوە، دەزانین کە هەلومەرجی نێونەتەوەیی و ناوچەیی لە ساڵانی دواییدا کاریگەریی نەخوازراوی لەسەر خەباتی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان داناوە و پرسەکانی پێوەندیدار بەو خەباتە و بەگشتی بارودۆخی کورد لە ئێران نەک هەر لە ئاستی نێونەتەوەییدا بەڵکوو لەنێو بیروڕای گشتیی کوردیشدا کەمتر لە ڕۆژەڤدان. تەنانەت دەمێک بوو هەم لە نێوخۆی وڵات و هەم لە دنیای مەجازیدا هاوپێوەندیی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان بە پیلانی کۆماری ئیسلامی لەلایەک و هاندانی هێندێک لایەنی کوردی لەلایەکی دیکە بە ئاقارێکدا لاڕێ دەکرا کە ئەنجامەکەی لەبیرکردن و لەپەڕاوێزخستنی پرسەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو. بیرکردنەوە و ڕوانین لەژێر کاریگەریی ئاجێندا و فەرهەنگی سیاسیی کوردی پارچەیەکی دیکە تەنانەت بەشێك لە بژاردە و لایەنەکانیشی گرتبۆوە، هەروەک ئەوەی کێشەیەک لەنێوان کوردی ئێران و کۆماری ئیسلامیدا لەگۆڕدا نەبێ.

لە فەزایەکی ئاوادا حیزبی ئێمە لەو باوەڕەدا بوو کە دەبێ سەرنجی خۆمان و خەڵك و لایەنەکانی دیکەش بۆ ئەو زەروورەتە رابکێشین کە وزە و توانای سیاسی و خەباتگێڕیی ڕۆژهەڵات پێش هەموو شتێک بۆ بەهێزکردنی ئەو پارچەیەی کوردستان تەرخان بکرێ و نابێ دەربڕینی هاوپێوەندیی نەتەوەیی ببێتە بەستێنێک کە لەودا لەژێر ناوی پشتیوانی لە پارچەکانی دیکە بەشەکەی خۆمان لەبیربکەین. ئەوە بە مانای غافڵبوون لە هاوپێوەندیی نەتەوەیی و پێویستیی هاوهەنگاویی نێوان پارچەکانی کوردستان نیە، بەڵکوو بە مانای پێداچوونەوە بە جێگە و پێگەی ڕۆژهەڵات لەسەر نەخشەی گشتیی بزووتنەوەی کورد و فاکتەری کوردی لە ناوچەداو نیشاندانی ئەو چاوەڕوانییەیە کە ئەگەر قەرار بێ هاوپێوەندی و مایەلەخۆدانان لەنێوان کوردی ڕۆژهەڵات و کوردی پارچەکانی دیکەی کوردستاندا هەبێ، پێویستە ئەو هاوپێوەندی و مایەلەخۆدانانە دوولایەنە بێ. نە ڕەوایە و نە تەنانەت بە بەرژەوەندیی چوونەپێشی مەسەلەی کورد لە هیچ پارچەیەکی کوردستانیشە کە مەسەلەی کورد

لە پارچەیەک بخەوێندرێ یان ئاجێندای خەبات لە پارچەیەکی کوردستاندا لەرادەبەدەر بکەوێتە ژێرکاریگەریی بارودۆخ و ئاجێندای خەبات لە پارچەیەکی دیکەی کوردستاندا.

خەباتی سیاسی و مەدەنی لە نێوخۆ

چالاکیی سیاسی و مەدەنی لە نێوخۆی وڵات کەوتووەتە نێوان بەرداشی دوو بۆچوونەوە. لەلایەک، بۆچوونێکی وشک و توندی هەندێ لایەنی سیاسیی ڕۆژهەڵات کە دەیانەوێ گۆڕەپانی سیاسیی نێوخۆی وڵات بە بارمتە بگرن و شک و گومان دەخەنە سەر هەر چەشنە هەوڵ و ئیبتکارێکی بژاردە مەدەنییەکان. لەلایەکی دیکەوە، پیلان و بەرنامەی دژە کوردی کاربەدەستانی ئەمنیەتیی ڕێژیم کە وێڕای دروستکردنی کۆسپ و تەگەرە لە بەردەم ئەو جۆرە کار و پرۆژانە، تێدەکۆشن کێشە و ناکۆکی بخەنە نێو بژاردە مەدەنییەکان و کەسایەتییەکانیان بشکێنن. هەموو ئەو کۆسپ و ئاستەنگانەی کۆماری ئیسلامی بۆ تێکۆشانی مەدەنی دروستیان دەکا، تەنیا لایەکی مەسەلەکەن. لایەکەی دیکە فەرهەنگی سیاسی لە کوردستانە کە بەجۆرێکی نەگۆڕ و نەریتی شکڵیگرتوە. لەجیاتی ئەوەی بەشێوازی جۆراوجۆر و بە دوور لە دۆگماتیزم بە سیستەم بکرێ، هێندێک لایەن راهاتوون تەنیا بە شوعاردان رق و تووڕەیی خۆیان لە هەمبەر کۆماری ئیسلامی دابمرکێنن.

لە فەزایەکی وەهادا کە بەداخەوە هەموو شتێک بە چاوی ڕەش و سپی سەیر دەکرێ، ئێمە لەگەڵ ئەوەی لە هیچ لایەنێک کەمتر ئاگاداری ماهیەتی کۆماری ئیسلامی و سنووردارببوونی زەرفیەتەکانی فەزای ناوخۆ نیین و لەحاڵێکدا لە ساڵانی رابردوودا بەتەنیا بەقەرا هەموو هێزەکانی ڕۆژهەڵات پێشمەرگەمان لە نێوخۆی وڵاتدا چالاک بووە، هەمیشە پشتیوانیمان لە هەوڵ و ئیبتکارە مەدەنییەکانی نیشتمانپەروەرانی کورد لە نێوخۆی وڵات کردوە و تەنانەت هاندەریان بووین بۆئەوەی لە هەوڵی دروستکردنی کۆڕ و کۆمەڵ و ڕێکخراویشدا بن. ئەوەش لەباوەڕمان بە خەباتی فرەڕەهەندەوە سەرچاوە دەگرێ و پێمان وایە بە مەبەستی چالاککردنی خەڵک لە نێوخۆی وڵات و بە جەماوەریکردنی خەبات پێویستە پاڵپشتی بەکردەوەی ئەو بەستێنە گرینگەی تێکۆشان بین. هەر لەوکاتەدا، لەو باوەڕەداین کە پێویستە چالاکانی نێوخۆ بە لەبەر چاوگرتنی هەموو ڕەنگاوڕەنگییەکانیان بەشێوەی یەکگرتوو و هەمەلاگیر پێکەوە کار بکەن، هەوڵ بدەن کار و بەرنامەکانیان زۆرتر لە خانەی نەتەوەییدا بن و وێڕای کارکردن لەسەر ئەو بوار و بابەتانەی لە ژیانی خەڵک نزیکترن، هەمیشە جەوهەری پرسی کوردیان وەک پرسێکی سیاسی لەبەر چاو بێ.

چالاکیی پێشمەرگە

پێشمەرگە کە لە مێژووی کورددا گرینگترین هێمای خەبات و فیداکاریی ئەوگەلەیە و ئەمڕۆش لە تەواوی جیهاندا وەك سەمبولی نەتەوەکەمان ناسراوە، ناوەکەی و ریسالەتەکەی لەسەر دەستی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان دانراوە. پێشمەرگەی حیزبی دێموکڕات کە لە قۆناغە جۆربەجۆرەکانی خەبات بەدژی ڕێژیمە یەک لە دوای یەکەکانی ئێراندا بە سەدان داستانی

قارەمانەتی و فیداکاریی تۆمار کردوە، بەهۆی هەلومەرجێکی تایبەتی کە لە دە پازدە ساڵی رابردوودا حیزبی ئێمە و حیزبەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی تێدان، بە شێوەی جاران لە بەربەرەکانیی چڕ و ڕاستەوخۆ لەگەڵ هێزەکانی کۆماری ئیسلامیدا نەبووە. بەڵام هەرگیز نە لە ریسالەتی وڵاتپارێزانەی خۆی دوور کەوتۆتەوە و نە تەنانەت پۆتانسیەلی خەباتگێڕانەشی لە کزیی داوە.

حیزبی ئێمە کە هەر لەدوای کۆنگرەی چاردەیەوە دەستی کردوە بە بووژاندنەوەی حزووری پێشمەرگەکانی لە نێوخۆی وڵاتدا، لە یەک دوو ساڵی رابردوودا ئەم حزوور و چالاکییەی بەربڵاوتر و بەرچاوتریش بووە. حزوور و چالاکیی پێشمەرگە و پارێزەرانی ڕۆژهەڵات لە نێوخۆی وڵات و جێگیربوونەوەی هێزەکانمان لە سنوورەکانی ڕۆژهەڵات لەگەڵ پێشوازیی گەرمی خەڵک بەرەوڕوو بووە و کاریگەریی گەورەی لەسەر رووحیەی خەباتگێڕی و متمانە بەخۆبوونی خەڵک داناوە. ئەو فەسڵە تازەیە لە خەباتی مەیدانیی ئێمە نیشاندەری ڕووحی شۆڕشگێڕی و فیداکاریی پێشمەرگە قارەمانەکان بووە کە بە شانازییەوە ئەو ئەرکە پڕ مەترسییەیان وەئەستۆگرتوە و تەنانەت لەو پێناوەدا شەهیدیشیان داوە. پێشوازیی خەڵک و هاوکاریی ڕێکخستنەکانی حیزبیش نیشانەی نفووز و خۆشەویستیی حیزبی دێموکڕات لەنێو کۆمەڵانی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندایە.

لەو پێوەندییەدا وەبیرهێنانەوەی دوو پرەنیسپ بە پێویست دەزانین. یەکەم، ئێمە خۆڕاگری و خەباتی چەکدارانە بۆ خۆمان وەک گەلێکی خاوەن مافی چارەنووس و لە بەرامبەر رێژیمێکدا کە لەجیاتی پێکهێنانی دەرفەتی چارەسەری سیاسی بە درندانەترین شێوە سەرکوتی دەکا، بە مافی رەوا و تەنانەت ئەرکی خۆمان دەزانین. بەو حاڵەش حزووری پێشمەرگە لە نێوخۆی وڵات و جێگیربوونی هێزەکانمان لەسەر سنوورەکان زۆرتر بەمەبەستی حزووری سیاسی و تەشکیلاتی و پێوەندی لەگەڵ خەڵکی خۆمان بووە. ئەگەریش لەو ڕێگایەدا تێکهەڵچوونێک لەنێوان هێزی پێشمەرگە و هێزەکانی رێژیمدا رووی دابێ، دەستکردنەوەی پێشمەرگە تەنیا بۆ دیفاع لە خۆیان بووە. دیارە ئەوە بەو مانایە نیە کە هێزەکانی رێژیم بەتایبەتی بەکرێگیراوەکان سەرینی خاترجەمی بخەنە ژێر سەری خۆیان و لەسەر رەفتاری نائینسانی و دژی گەلییانەی خۆیان دەرهەق بە خەڵکی کوردستان بەردەوام بن.

دووەم، حزوور و چالاکیی پێشمەرگەکانی ئێمە دەبێ وەک بەشێک لە خەباتی فرەڕەهەندی حیزبەکەمان چاو لێبکرێ. بۆ حیزبێک کە ژیانی سیاسیی خۆی لەپێشدا بە بەڕێوەبردنی وڵات و بنیاتنانی دامودەزگاکان دەست پێ کردوە و دوایە ناچار بووە رێگای بەربەرەکانی بگرێتە بەر، بە هیچ جۆر نابێ بەستێنی خەباتی چەکدارانە بە ئەلترناتیڤی بەستێنی تێکۆشانی مەدەنی چاو لێبکرێ. ئێمە خەباتی شاخ و خەباتی شار لە بەرامبەر یەکتر دانانێین و بە تەواوکەری یەکتریان دەزانین. ئەو کاتەی پێشمەرگە لە شار و گوندەکان لە گەڕاندا بوون، بەشی تەشکیلاتی و لایەنگرانی حیزب لە تێکۆشان و چالاکی لە بەستێنی مەدەنیدا بەردەوام بوون و ڕاگەیاندنی حیزبیش دەنگ و ڕەنگی هەردووکیان بوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

حدک و دەوڵەتی مەرکەزی

لەپێوەندی لەگەڵ چۆنیەتیی مامەڵە لەگەڵ دەوڵەتی مەرکەزی نەک هەر لەنێو کۆمەڵگەی سیاسیی رۆژهەڵاتدا، بەڵکوو لەنێو ریزەکانی حیزبی ئێمەشدا بیروڕای جیاواز هەیە و ئەو بابەتە کە بۆ بەرنامەڕێژیی خەباتمان بنەڕەتییە، شیاوی ئەوەیە کە لێرەدا هەڵوێستەی لەسەر بکەین.

سیستەمی کۆماری ئیسلامی بەجۆرێک داڕێژراوە و کارکردی ئەو رێژیمە بە جۆرێک بووە کە زەرفیەتی ئاڵوگۆڕ و کرانەوەی لە خۆیدا نەهێشتۆتەوە. ڕەفتار و کرداری ڕێژیم لە پێوەندی لەگەڵ کورددا هەر لەدوای ئینقلابەوە هەتا ئێستا سەرکوتکەرانە و یەک ڕەهەندی بووە. لە بەرامبەریشدا، گوتاری زاڵ لەنێو ئۆپۆزیسیۆنی ڕووخێنەردا، بە کوردیشەوە، بەجۆرێک یەکڕەهەند بووە کە هەموو شتێک بە چاوی ڕەش و سپی دیتراوە و تەواوی سیاسەت و هەڵوێستەکان بەشێوەیەک کەوتوونەتە گرەوی مان و نەمانی رێژیمەوە.

لەحاڵێکدا کە رێژیمەکانی دەسەڵاتدار لە تاران نە بە بەشداریی کورد دروست بوون و نە کوردیش ئیدیعای ئەوەی کردوە کە بە تەنیا دەتوانێ بیانڕووخێنێ، جووڵانەوەی ئێمە لە ئێران لەسەر بنەمای دروشمی رووخانی رێژیم و بەهۆی چەکداربوونی بە جووڵانەوەیەکی "برانداز" ناسراوە. ئەو جۆرە خوێندنەوەیە لە شێوەی هەڵسوکەوت لەگەڵ تاران بەرهەمی ڕەفتار و کرداری ڕێژیم لە دژی ئێمە و لەڕاستیدا دژکردەوەی ئێمە بەرامبەر بە تاران بووە. دەگەڵ ئەوەی ویستی رووخانی رێژیمێک بەو سروشت و ماهیەت و کارکردەوە کە کۆماری ئیسلامی هەیەتی بەتەواوی مەنتقی و رەوایە، بەڵام بەو مانایە نییە کە ئەوە تەواوی کایەی سیاسیی ئێمە لە ئێراندا لە قالب بدا. دروست نیە لەجیاتی مانۆڕدان و مەیدانداری دەگەڵ رێژیم، هەموو ئیبتکار و خەللاقیەتی سیاسی و خەباتگێڕیی ئێمە تەنیا لە دروشمی رووخانی رێژیم و بایکۆتی هەڵبژاردنەکاندا خولاسە بێتەوە. سەرنجڕاکێشە کە کۆمەڵێک مانۆڕی وەک بەشداری لە هەڵبژاردن و وتوویژ لەگەڵ رێژیم کە حیزبی دێموکڕات لە قۆناخی جۆراوجۆری خەباتدا تاقیی کردونەتەوە، دروست نیە لەسەردەمی ئێستالە کۆمەڵگەی سیاسیی ئێمەدا ببنە تابوو.

لێرەدا قسە لەوە نیە کە ماهیەت یا نیەتی کۆماری ئیسلامی چیە و باسەکە نابێ لەسەر ئەوە بێ کە رێژیمێک بەو کارنامەیەوە کە هەیەتی چەندە دەکرێ ئومێدی پێ ببەسترێ کە هەنگاوێک بەرەو کرانەوە یان بەرەو چارەسەری پرسی کورد هەڵێنێتەوە. بەڵکوو قسە لەوەیە کە لەو خوێندنەوە لە قالبدراوەدا بەهۆی کورتبووونەوەی یاریی سیاسی لە پرۆسەیەکی نەگۆڕ و بێ بەرهەمدا سەنگ و تواناکانی کورد بە گشتی و حیزبەکانی بەتایبەتی وەدەر ناکەوێ و لە ئاکامدا نە رێژیم لەسەر مەسەلەی کوردستان لە دەرەوەی خانەی ئەمنیەتی و چەکداری گیروگرفتی بۆ دروست دەبێ و نە سەرنجی بیروڕای نێونەتەوەییش بۆ لای پۆتانسیەلێکی جەماوەری رادەکێشرێ کە وێڕای شوناسخوازییەکەی دەیتوانی و دەتوانێ سەرمایەیەکی بەهێزی رەوتی ئازادیخوازی بۆ هەموو ئێرانیش بێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەوەی بۆ ئێمە وەک کورد دەبێ گرینگ بێ ئەوەیە کە وێڕای دانەبڕاویمان لە بزووتنەوەی سەراسەریی ئێران (بە هەموو لاوازی و کەموکوڕییەکانیەوە) بۆ جەسپاندن یان لانیکەم هێنانەگۆڕی مافە نەتەوایەتییەکانی خۆمان لە هەموو هەل و دەرفەتێک کەڵک وەربگرین و دەسەڵات لە تاران بە دەست هەرکەس و لایەنێکەوە بێ ناچار بە بیرکردنەوە لە چارەسەری کێشەی کورد لە ئێرانی بکەین. بۆ ئەو مەبەستەش نابێ خەباتی خۆمان و داهاتووی کورد لە ئێران تەنیا بە سیناریۆی رووخانی رێژیمەوە ببەستینەوە. مادام سروشتی خەبات و پرسی کورد زۆر تایبەتمەندیی هەن، پێویستە وەک کورد نەک هەر لە پێوەندی لەگەڵ رێگاچارەکاندا، بەڵکوو لەبارەی شێوازەکانی خەباتیشەوە دەستمان بۆ مێتۆدی جۆراوجۆر ئاوەڵا بێ.

ئەو شێوازانە لە گوتار و هەڵوێستگرتن و فەرهەنگسازیی سیاسییەوە تا هێنانەمەیدانی خەڵک و پشتگیری لە دروستکردنی بنیاتە فەرهەنگی و داکۆکیکارەکانی مافی مرۆڤ دەگرێتەوە. لە بەستێنی سیاسییشدا دوو بابەتی هەڵبژاردن و وتووێژ دیارتر و جێگەی باسترن. دەربارەی هەڵبژاردن، حیزبی ئێمە لە سەرەتای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییەوە تا ئێستا قەت بە شێوەی موتڵەق و یەکدەست چاوی لە هەڵبژاردنەکانی ژێر حاکمیەتی ئەو رێژیمە نەکردوە. ئەگەر راستە کە کۆمەڵێک ئاستەنگی سیستمی لە هەموو هەڵبژاردنەکاندا بەدی دەکرێن، ئارایشی هێزەکان و سروشتی هەڵبژاردنەکان دەکرێ جیاوازییان پێکەوە هەبێ. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوە کە سروشت و وەزعیەتی هەر هەڵبژاردنێک جیاوازە، ئێمە خۆمان لەوە دەبوێرین کە نوسخەی پێشوەخت و یەکدەستمان بۆ مامەڵە لەگەڵ پرسی هەڵبژاردن لە کۆماری ئیسلامیدا هەبێ و زۆر جار بۆخۆشمان هەڵبژاردنمان تەحریم کردوە. لەهەرحاڵدا ئەسڵی ئێمە ئەوە نیە کە تەنیا لەبەر خاتری ئارگومێنتی شەرعیەتدان بە رێژیم (کە ئارگومێنتێکی بێجێیە) پێشگیری لەوە بکەین کە خەڵک هەڵبژاردنەکان وەک دەرفەتێک بۆ نیشاندانی نێوەرۆکی ویست و داواکانیان و قورسایی دیمۆگرافیی قەومی و بەربەرەکانی دەگەڵ رێژیم بەکار بەرن.

هەرچی وتووێژ لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندییشە، حیزبی ئێمە هەر لە سەرەتای دامەزرانیەوە هەتا ئەمڕۆ ئەزموونێکی دووروردرێژ و بەداخەوە تاڵی لە وتووێژ لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندیدا هەبووە. ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر قۆناغی ئێستا، پاش کۆنگرەی پازدەهەمی حیزب، لەلایەن شووڕای ئەمنیەتی میلیی ئێرانەوە داوای وتووێژ لە ئێمە کرا. ئێمەش وەک پرەنسیپ قبووڵمان کرد و چەند جارێک بۆ تاوتوێکردنی زەمینە و بنەمای چارەسەری پرسی کوردستان لەگەڵیان دانیشتین. بەڵام بەهۆی جیددیینەبوونی ڕێژیم ئەو گفتگۆیە بە هیچ ئەنجامێک نەگەیشت. دانیشتنی ئێمە و نوێنەرانی کۆماری ئیسلامی باس و قەزاوەتی جۆربەجۆری لەسەر کرا. بەتایبەتی هێندێك کەس و لایەن بە ئاماژە بە کارنامە و ماهیەتی رێژیم پێیان وابوو کە رێژیم لەو کارەدا تەنیا بەدوای مەبەستی خراپی وەک کێشەنانەوە لەنێو حیزبەکانی رۆژهەلاتدا دەگەڕێ. دەگەڵ ئەوەی حاشای لێناکرێ کە ڕێژیم پێش هەموو شتێک بەدوای ئەو جۆرە ئامانجە دژیگەلییانەدا دەگەڕێ، پێمان وایە وەک پرەنسیپ نابێ وتووێژو دانوستان ڕەت بکەینەوەو هەرلەوکاتەدا دەبێ وشیاری نەخشەو پیلانەکانی کۆماری ئیسلامی بین.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بواری دیپلۆماسی

لەنێو بزووتنەوەی کورددا حیزبی دێموکڕات بەتایبەتی لە سایەی حیکمەت و لێهاتوویی ڕێبەری شەهیدمان د. قاسملوودا هەمیشە بە ڕچەشکێنی دامەزراندنی پێوەندی لەگەڵ جیهانی دەرەوە و ڕاکێشانی سەرنج و پشتیوانیی کۆڕوکۆمەڵە نێودەوڵەتییەکان بۆ لای دۆزی ڕەوای گەلەکەمان ناسراوە. بەڵام وەک پێشتر ئاماژەی پێکرا، پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان لەسەر قازانجی لایەنەکان بنیات نراون و زۆر جار قورسایی ئەو بەرژەوەندیانە بە سوودی ڕێژیمە سەرەڕۆکان و بە زیانی بزووتنەوە ئازادیخوازەکان دەشکێتەوە. لە پێوەندی دەگەڵ کورددا نەک هەر کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەسەریەکەوە بەڵکوو دەوڵەتانی دەسترۆیشتووی جیهان بە جیاش سیاسەتێکی یەکدەستیان لە هەمبەر مەسەلەی کورد نیە، بەڵکوو سیاسەتیان لەگەڵ هەر پارچەیەکی کوردستان بەستراوەتەوە بە سیاسەتیان لەگەڵ دەوڵەتی حاکم بەسەر ئەو پارچەیەی کوردستاندا.

لە چەند ساڵی ڕابردوودا بواری دیپلۆماسی یەکێک لە بوارە پڕشنگدارەکانی کار و تێکۆشانی حیزب بووە کە وەك دوایین نموونەی بەرهەمی ئەم کار و تێکۆشانە دەتوانین ئاماژە بە وەرگیرانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان بە ئەندامی ئەسڵیی ڕێکخراوی ئەنترناسیۆناڵی سۆسیالیست بکەین. سەرەڕای هەموو ئەو کار و تێکۆشانەش، مادام لە هەلومەرجی ئێستادا کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی وەک پارتنەر یان ئاڵترناتیوی کۆماری ئیسلامی مامەڵە ناکا و مادام فازی ئێستای پێوەندییەکانی نێوان ئێران و وڵاتانی ڕۆژئاواش ئەولەوییەت دەداتە جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی ناوکی و فایلە سیاسی و ئەمنیەتییەکانی ناوچە، نابێ پێمان سەیر بێ کە دوورەدیمەن و ئاسۆی دیپلۆماسیی ئێمە بە بەراورد لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستان جارێ بەرتەسکتر بێ.

بەڵام هەروەک لە سەرەوە ئیشارەمان پێکرد، کێشەی کورد لە ئێران تایبەتمەندیی خۆی هەیە و حیزبی دێموکراتیش هەوڵی داوە و دەبێ زیاتریش هەوڵ بدا کە بە لەبەرچاوگرتنی ئەو تایبەتمەندییە دۆست و پشتیوان لە جیهانی دەرەوەدا بۆ قەزیەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان پەیدا بکا. ڕاستە کە پێوەندییەکانی ئێمەش وەک باقیی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بە ناچار دەچێتە ژێر باندۆری هەموو ئەو مشت و مڕ و مامەڵانە کە لەنێوان ئێران و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا لە ئارادایە، بەڵام ئێمە چ لەڕووی گوتار و دۆزەوە و چ لە ڕووی مێتۆد و کەرەسەوە لە پێوەندییەکانماندا خاوەن ڕابردوو و فەرهەنگی تایبەت بە خۆمانین. پێویستە ئەم پۆتانسیەلە بەدوور لە سنووربەندییە بەسەرچووە سیاسی و ئیدئۆلۆژییەکان لە خزمەت پرسی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا باشتر وەگەڕ بخەین و بە کارکردنی زیاتر لەسەر کەناڵەکانی لۆبی و پێوەندی لەگەڵ بنیاتە نێونەتەوەییەکان و دەوڵەتانی خاوەننفووز لە جیهان و لە ناوچەدا، باشتر لە جاران سەرنج و پشتیوانیی بیروڕای گشتیی نێودەوڵەتی (چ ناوەندە بڕیاردەرەکان و چ میدیاکان) بۆ لای ڕەهەندی سیاسیی پرسی کورد لە ئێران و مافی مرۆڤی کورد لەو وڵاتەدا ڕابکێشین. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوە کە زۆر زەحمەتە پێشبینی بکرێ کە ڕەوتی ڕووداوەکانی داهاتووی ئەو

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ناوچە شێواوە لە پێوەندی لەگەڵ ئێراندا بە کام ئاقاردا دەڕوا، پێویستە تێبکۆشین لەئاستی ناوچەیی و نێودەڵەتیدا بەگوێرەی توانای خۆمان ئەوەندە دیار و بەرچاو بین کە نەهێڵین کێشەی کورد لەگەڵ کۆماری ئیسلامی لەبیر ببرێتەوە.

هاوکاری و هاوخەباتی

لەگەڵ هەموو متمانە و دڵگەرمییەك کە بە هێز و توانای خەباتگێڕیی خۆمانمان هەیە، ئێمە لەو باوەڕەداین کە بەبێ پەرەپێدانی رووحی برایەتی و هاوخەباتی لەگەڵ لایەنەکانی دیکە، خەباتی ئێمە ناتوانێ بە ئاکامی دڵخواز بگا.

<u>حدک و ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی</u>

هەموو ئەو باسانەی کە لەپێوەندی لەگەڵ فەزای سیاسیی ئێران و بارودۆخی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانیدا خستمانە ڕوو، بەرچاوڕوونی دەدەنە سیاسەت و هەڵوێستی لەمەودواشمان بۆ مامەڵە لەگەڵ هێزەکانی نەیاری کۆماری ئیسلامی. بە باوەڕی ئێمە ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بۆ دەرچوون لەو وەزعە کە پێشتر باسمان کرد، پێویستە مشوور و ئازایەتیی بەخۆداچوونەوە و خەسارناسییەکی جیددیی کارکردی دەیان ساڵەی خۆی هەبێ و بە ڕاشکاوی دان بە هەڵە و کەموکوڕییەکانی خۆیدابنێ. پێش هەموو شتێک لایەنەکانی نێو ئۆپۆزیسیۆن لەجیاتی ئەوەی بە هۆکاری مێژوویی و فیکری یەکتر حەزف بکەن و لە پەراوێز بخەن، پێویستە فەرهەنگی یەکترقبووڵکردن و لەگەڵیەکتر حاوانەوە لەنێو خۆیاندا جێگیر بکەن. ئۆپۆزسێونی دەرەوە هەروەها پێویستە لە خەڵکی ئێران و مەیدانی ئەسڵیی خەبات کە نێوخۆی ئێرانە نزیک بێتەوە. ئەوەش کاتێك دەکرێ کە ئۆپۆزیسیۆن تێگەیشتن و خوێندنەوەیەکی واقعبینانەی لە کۆمەڵگەی ئێران هەبێ و ڕاستییەکانی وەزعی ئێران بەو جۆرە کە هەیە ببینێ، نەک ئەوە کە لە خەیاڵ و ئارەزوودا بخولێتەوە. لە مامەڵە لەگەڵ ئەو واقیعەشدا لەجیاتی ئارمانگەرایی و گیرکردن لە مەسایل و مەفاهیمی ئیدئۆلۆژیک و فیکری پێویستە لە هەوڵی دۆزینەوە و دەکارخستنی ڕێکارەکانی بەمەیدانیکردنی خەباتدا بێ.

سەرەنجام و لە هەمووی گرینگتر بۆ ئێمە، پێویستە لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆن لە تەرسیمی ئایندەی سیاسیی ئێراندا لەسەر ڕێگاچارەیەک ساغ ببنەوە کە هەموو خەڵکی وڵات خۆی تێدا ببیننەوە. لەو نێوەشدا، جیا لەلایەنی سیاسی و مێژوویی قەزیەی کورد لە ئێران، پێویستە ئەوە وەبەرچاو بگرن کە ئەمڕۆ کورد سەنگ و پێگەیەکی بەهێزی لە ناوچەکەدا بۆخۆی پێکهیناوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەربۆیە گۆڕەپانی سیاسیی ئێرانیش بە ژوورەوە و دەرەوە ناتوانێ کورد وەک خۆی و لەسەر بنەمای ویست و داواکانی تایبەت بە خۆی وەبەرچاو نەگرێ.

لەژێر رووناکایی ئەو خوێندنەوەیەدا ئێمە هەروەك لە چەند ساڵی رابردوودا هەوڵمان بۆ داوە، لە داهاتووشدا هەر دەبێ بۆ ئەوە تێبکۆشین کە لە پێوەندی و هاوکاریمان لەگەڵ کەسایەتی و گرووپ و لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆندا وێڕای یارمەتیدان بە لێکتێگەیشتن لەسەر چەند و چۆنیی هاوخەباتی و بنەما و نێوەرۆکی ئالترناتیڤی سیاسی لە ئێران، دانپێدانانی فرە نەتەوەبوونی ئێران لە بەستێنی گشتی و حکوومەتیدا، و بەڕەسمی ناسینی مافەکانی کورد وەك پرسی سیاسیی نەتەوەیەک (نەک تەنیا لە گۆشەنیگای فەردگەرایانەی مافی هاونیشتمانی‌یەوە) بکەینە پێوەری رێککەوتن و هاوپەیمانیی بەکردەوە و نەهادینەکراو.

حدک و لایەنە کوردستانییەکان

لە بەستێنی کوردستانیدا باس و خواسەکانی نێوان دوو کۆنگرەی ١٥ و ١٦ سێ بازنە یان سێ ئاست دەگرنەوە: یەکەم، هێزە کوردستانییەکانی هەر چوار پارچە (لە سۆنگەی پرسی کۆنگرەی نەتەوەییەوە) دووەم، پارتە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات، سێهەم ئێمە و حدکا.

1- کۆنگرەی نەتەوەیی

دەمێکە گەلی کورد و بژاردە سیاسییەکانی ئەو گەلە ئارەزوویانە و مەبەستیانە دامەزراوەیەکی هاوبەشی هەر چوار پارچەی کوردستان لە شکڵی کۆنگرەی نەتەوەیی‌دا پێک بێنن. لەگەڵ ئەوەی تا ئێستا چەندین هەوڵ لەژێر ئەو ناوەدا دراون، چ بەهۆی لاوازییان و چ بەهۆی ئەوە کە هێژێمۆنیی لایەنێکیان بەسەرەوە بووە، قەت نەیانتوانیوە ببنە دامەزراوەیەکی سیاسیی هاوبەش کە نوێنەرایەتیی هەموو کورد بکا یان لانیکەم هەموو لایەنەکانی کورد پێکەوە کۆ بکاتەوە. بەپێچەوانەی ئەوانە، هەوڵی هاوینی ساڵی ٢٠١٣ی سەرۆکایەتیی هەرێمی باشووری کوردستان بۆ بەستنی کۆنگرەی نەتەوەیی، نوێنەرانی پارت و لایەنە سیاسییەکانی هەر چوار پارچەی کوردستان لە ئامادەکردنەکەیدا بەشدار بوون و ئومێد و چاوەڕوانیی ئەوەی دروست کرد کە بۆ یەکەمجار لە مێژوودا بژاردە و نوێنەرانی هەموو یان زۆربەی هەرە زۆری هێزە کوردستانییەکان پێکەوە دامەزراوێکی هاوبەشی سیاسی دروست بکەن.

ئەزموونی ئامادەکردنی کۆنگرەی نەتەوەیی نیشانیدا کە جیا لە ئاستەنگەکانی پێوەندیدار بە دەوڵەتانی حاکم لە کوردستان و هاوکێشەکانی ناوچە، کۆسپی هەرە گەورە پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزووتنەوەی کورد و ململانێ و رکابەریی نێوان لایەنە مەترەحەکانی نێو ئەو بزووتنەوەیەیە. بەداخەوە لە ڕەوتی ئامادەکردنی کۆنگرەی نەتەوەیی‌دا دەرکەوت کە دابەشبوون و کێبەرکێی نێوان بەرژەوەندیە حیزبییەکان بە تەواوی بەرچاوە و زۆر لایەن ئەوەندەی لە خەمی جێگە و پێگەی حیزب و پارچەکەی خۆیاندان، ئەوەندە بە رێککەوتن لەسەر پرۆژەیەکی

هاوبەش کە هەموو پارچەکان بە دروستی بخوێنێتەوە و باڵانسی نێوان لایەنەکانیش رابگرێ ماندوو نین. لەبەر هەموو ئەو هۆکارانە، بەداخەوە ئەم یەکەمین هەوڵە جیددی و هەمەلاگیرەی کۆنگرەی نەتەوەییش سەری نەگرت و دیسان بۆ ماوەیەکی نادیار بە خەیاڵ و ئارەزوو سپێردرایەوە.

یەک نەتەوەبوونی کورد بەو مانایە نیە کە لەباری سیاسییەوە کورد یەککگرتوویە. ئەگەر ئەوەمان قبووڵ بێ کە شادەماری رەوتی بەنەتەوەبوون و نەتەوەسازی هەبوونی پڕۆژەیەکی سیاسیی هاوبەشە، کەمتر شتێک کە بەداخەوە دەبێ دانی پێدا بنێین ئەوەیە کە کورد نەک هەر لەسەر ئاستی هەموو پارچەکانی کوردستان، بەڵکوو لەسەر ئاستی هەر پارچەیەکی کوردستانیش لەو پڕۆژە سیاسییە هاوبەش و یەککگرتوویە بێبەشە. ئەرزی واقعی کورد بەسەر چوار وڵاتدا دابەش کراوە. هەر پارچەیە فەرهەنگی سیاسی و بەرژەوەندیی تایبەت بە خۆی هەیە و بەسەر چەند حیزبدا دابەش بووە. هەر حیزبەش بە مەرام و ئاجێندای تایبەت بە خۆی دەجووڵێتەوە.

سیاسەتی ئێمە ئەوەدەمیش و ئێستاش پێشوازی لە هەر چەشنە هەوڵێکە بۆ پێکهێنانی فۆرۆم یان هەر دامەزراوێکی هاوبەشی نەتەوەیی کە بە دوور لە هێژێمۆنی خوازیی لایەنێک یان پارچەیەک بەسەر لایەن و پارچەکانی دیکەدا یارمەتی بەوە بکا کە کوردەکان هەم بۆ پێوەندییە نێوخۆییەکانیان و هەم بۆ کارکردن لەسەر مەسەلەی کورد لە تەواوەتیی خۆیدا لەسەر هێندێک پرەنسیپ رێک بکەون و کاریان پێبکەن. بەڵام بە لەبەرچاوگرتنی هەموو ئەو ئاستەنگانە کە لە کورتخایەندا لەسەر رێگای وەدیهێنانی ئەو پڕۆژەیە هەن، لەو باوەڕەدابن کە پێش ئەوەی لەسەر ئاستی هەموو پارچەکان بە ئەنجامی هاوبەش بگەین، پێویستە لایەنەکانی هەر پارچەیەکی کوردستان لەنێو خۆیاندا بگەنە جۆرێک لێکتێگەیشتن و کۆدەنگیی مایەدار. لەو سۆنگەیەشەوە، ئەولەوییەتی ئێمە رێکخستنی نێوماڵی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستانە.

حدک و حیزبەکانی ڕۆژهەڵات

لە چەند ساڵی رابردوودا ڕێبەریی حیزب هەوڵ و دەستپێشخەرییەکی زۆری لەپێناوی هەماهەنگی و کۆدەنگی و تەنانەت دروستکردنی هێندێك چوارچێوە بۆ کاری هاوبەش لەنێوان حیزب و رێکخراوە سیاسییەکانی رۆژهەڵاتی کوردستاندا بە خەرج داوە. لە ساڵانی دواییدا چەند جارێکیش دەرفەتی هاوکاری لەسەر مەسایلی کۆنکرێت هاتۆتە پێش. بۆ نموونە لە پەراوێزی کاردروستایی بۆ کۆنگرەی نەتەوەییدا دێموکراتەکان و کۆمەڵەکان هەماهەنگییەکی تاڕادەیەک باشیان لەنێواندا هەبوو. ئێمە ئەوەمان وەک دەرفەتێک دەزانی کە لەدرێژەی خۆیدا بیکەین بە دەسپێکی بەکردەوە بۆ لێکنیزیکبوونەوە و کاری هاوبەش. ئەگەرچی لە ساڵانی رابردوودا بەردەوام لەنێو لایەنەکانی رۆژهەڵاتدا باسی دروستکردنی ئەو چوارچێوەیە بۆ کاری هاوبەش کراوە، بەڵام هەتا ئێستا هیچ ئاکامێکی بەکردەوە وەدەست نەهاتوە. هۆیەکەشی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە جیا لە کۆمەڵێک کێشەی کۆن و رابردوو کە هێشتا شوێنەوارەکانیان بە تەواوی نەڕەویونەوە، لێکدابڕانەکان و شوێنەواری ڕەوانی و تەشکیلاتیی ئەو ناکۆکییانە ئێستاش باڵیان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەسەر شێوەی تەعامولی هێندێک لایەن لەگەڵ یەکتردا کێشاوە و هێندێک لایەن ناوبەناو زێهنیەتی سەردەمی دابڕان لەدژی یەکتر زیندوو دەکەنەوە. هەربۆیە کاتێکیش کە دەرفەتێک بۆ دروستکردنی چوارچێوەی کاری هاوبەش دێتە پێش، هەندێک لایەن بە دانانی مەرج و دار و لەلە هەوڵ دەدەن لایەنێکی دیکە کە بە خەنیمی خۆیانی دەزانن وەلانێن و بەمجۆرە پرۆژەکان لەبار دەچن.

ئێمە هەمیشە لەو باوەڕەدا بووین کە هێزەکانی کوردی ڕۆژهەڵات تەنیا کاتێک دەتوانن لە هاوکێشەکانی ناوچە و وڵاتی خۆیاندا شوێندانەر بن و حیسابیان بۆ بکرێ کە پەرە بە سەنگی تایبەت بە خۆیان بدەن. بۆ ئەوەش پێویستە هەوڵ بدەن بە ساغبوونەوە لەسەر گوتار و ڕێکاری هاوبەش و هەمەلاگیر زۆرترین پۆتانسیەلی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات لە هەموو بەستێنەکاندا لە دەوری خۆیان کۆ بکەنەوە. بە لەبەرچاوگرتنی جێگە و پێگە و شوێندانەریی"دێموکرات" لەنێو بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا پێمان وا بووە کە هەتا کێشەی نێوان دوو حیزبی دێموکرات چارەسەر نەبێ، دەرەتانی دروستکردنی بەرە یان هەر شتێکی لەو بابەتە لەنێوان حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشدا نارەخسێ، مەگەر ئەوە کە حازر بین هێزەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەسەر دوو بەرەدا دابەش بکەین (شتێک کە هەرگیز لە سیاسەتی ئێمەدا نەبووە). هەر بۆیە ئێمە لە ماوەی ڕابردوودا قورسایی زۆرتری هەوڵەکانمان خستبووە سەر چارەسەری پرسی نێوان دێموکراتەکان. بەڵام ئەگەر لە ئاییندەیەکی نزیکدا بە ئاکامی دڵخوازیش نەگەین، زۆر زەرووره کە بۆ ئامادەیی ڕووبەڕووبوونەوەی ڕووداو و سیناریۆکانی داهاتوو پارتە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات بە لانیکەمی بنەمای لێكتێگەیشتن و مێکانیزمی کاری هاوبەش بگەن، جا لە هەر رادە و سیغەیەکدا بێ.

حیزبی دێموکڕاتی کوردستان و حدکا

چارەسەری کێشەی هەر دووک بەشی دیموکڕات و پرسی یەکگرتنەوە یەکێک لەو بابەتانە بووە کە لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا فکری ئەندامان و لایەنگرانی هەردوو لایەنی دێموکراتی زۆر بە خۆیەوە مەشغووڵ کرد وباس و قەزاوەت و حوکمی جۆراوجۆری بەدواوە بووە. لەگەڵ ئەوەی ئێمە هەر بەدوای لەتبووندا ڕامانگەیاندبوو کە بە لەبەرچاوگرتنی ویست و بەرژەوەندیی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و لەبەر زەرووڕەتی هاوخەباتی ئامادەی وتوویژ بۆ چارەسەرکردنی پرسی نێوان دێموکراتەکانین، هاوڕێیانی لایەنی بەرامبەر تەنیا پاش کۆنگرەی پازدەهەمیان و پاش هەوڵی هێندێک دۆستی هاوبەش ئامادە بوون دەرگای دیالۆگ بکەنەوە.

دوای ئەوە هەردوو لایەن هەیئەتمان بەمەبەستی بەدواداچوون و تاوتوێکردنی پرسەکانی پێوەندیدار دیاری کرد چەند دەور کۆبوونەوە و دانیشتنمان پێکەوە هەبوو. ئێمە تەنانەت پرۆژەیەکمان لەبارەی بنەما و چۆنیەتی و قۆناغبەندیی یەکگرتنەوە لە کۆمیتەی ناوەندیدا پەسند کرد و دامانە هاوڕێیانی لایەنی بەرامبەر. ئەو پرۆژەیە بەو دیدەوە نووسراوە کە مادام حیزبی دێموکڕات بووە بە دوو بەش و بۆ ئەوەی یەکگرتنەوەیەکی ڕاستەقینە و پایەدار بێتە دی،

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پێویستە دوو لایەن پێکەوە یەکی بخەینەوە. ئەگەریش لەو نێوەدا لایەنێک لەگەڵ ناوبردنی لایەنەکەی دیکە بە ناوی خۆی کێشەی هەیە، دەتوانین لەسەر سیغەیەکی نەرمتر بۆ نموونە "دوو لایەنی دێموکرات" یان " دێموکراتەکان" ساغ بینەوە. ئێمە هیوادار بووین کە ئەو هاورێیانەش سەرەنجام گەڵاڵەیەک ئامادە بکەن کە شێوازی چارەسەری پرسەکە لە دیدی وانەوە روون بکاتەوە بۆ ئەوەی بتوانین لە ئەنجامی تاوتوێی هەردوو گەڵاڵەدا بە ئاکامی دڵخواز و جێگای پەسندی هەردوو لا بگەین. بەڵام ئەوان هەرگیز ئامادە نەبوون هیچ پرۆژەیەکی ئەمڕۆیی بە نووسراو بدەنە ئێمە و لەو چەند جار دانیشتنەشدا کە لە قۆناغی دواتردا راستەوخۆ لەنێوان دەفتەری سیاسیی هەردوولادا بەڕێوە چوون، دەرکەوت کە نیازی لایەنەکەی دیکە ئەوە نیە کە وەک دوو حیزب یەکبگرینەوە، بەڵکوو سەرەڕای باسکردن لە تەوافوق و کۆنگرەی هاوبەش (کە ئێمە ئەوەمان بە شتێکی موسبەت زانیوە و پێشوازیمان لێ کردوە) لەڕاستیدا دەیانەوێ حیزبی دێموکراتی کوردستان تێکەڵی حدکا بێتەوە و هەموو شتەکانیش لە دەستپێکی پرۆسەکەوە تاکوو کۆتایی هەر لە چوارچێوەی حدکا و بە زێهنیەتی کۆنگرەیەك بێ کە دوازدە ساڵ پێش ئێستا گیراوە.

رێبەری و بەدەنەی حیزبی ئێمە لەو باوەڕەدایە کە لەپێناوی یەکگرتنەوەیەکی راستەقینەدا کە دەستەبەری بەهێزی و یەکگرتوویی دوارۆژی حیزبی دێموکرات بێ، پێویستە هەردوو لایەن (سەرفەنەزەر لەوە کە خوێندنەوەیان بۆ لێکدابڕان چیە) ئێستا وەک هەن یەکتر قبووڵ بکەن و رەوتی وەسەریەک کەوتنەوە بە جۆرێک مودیرییەت بکەن کە بەیەکەوە خاوەنداری لەو ڕەوتە و لە ئیدارەی داهاتووی حیزب بکەن. رەوتێک کە لەودا لایەنێک خۆی بە ئەسڵ و لایەنەکەی دیکە بە فەرع نەزانێ یا لایەنێک لە هەوڵی ئەوەدا نەبێ کە خۆی بە براوە بزانێ و لایەنەکەی دیکە بە دۆڕاو لە قەڵەم بدرێ. واتە حیزبێکی دێموکراتی بەهێز و یەکگرتوو کە چیدیکە لە کێشەکانی رابردوودا گیر نەکا و رێزگرتن و سازکردنی سەنتێز لە رابردوو و روانین و وزەی سەرجەم تێکۆشەرانی خۆی بکاتە دەسمایەی ئیدارەی خۆی و مودیریەتی سیاسەت و خەبات لە کۆمەڵگەدا.

کۆتایی: بیلان و دوورەدیمەن

هاورێیانی بەڕێز!

لە دەسپێکی ئەم ڕاپۆرتەدا ئیشارەمان بەوە کرد کە حیزبی دێموکراتی کوردستان هەڵگری چ ریساڵەتێکی پیرۆز و خاوەنی چ رابردوویەکی پڕ سەروەرییە. شانازیکردن بەو میراتە مەعنەوییە بەنرخە و دڵگەرمیمان بەو سەرمایە سیاسی و مێژووییە نابێ وەها بەری چاومان بگرێ کە نەتوانین کێشە و کەموکوڕییەکانی خەبات و بزووتنەوەکەمان چ لە دیدێکی مێژووییەوە و چ لە سەردەمی ئێستادا ببینین. رازی مانەوە و پێشوەچوونی هەر بزووتنەوەیەک بەخۆداهاتنەوە و خۆگونجاندنی بەردەوامە. ئەوەش کاتێک دەکرێ کە ئێمە لەوە نەترسین کە قامک لەسەر

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گیروگرفتەکان دابنێین و ئازایەتیی ئەوەمان هەبێ لە خۆمان بپرسین پاش ئەو خەباتە دووروودرێژ و پڕقوربانییە لە کوێی ڕێگاکە راوەستاوین و بە کوێ گەیشتووین. دیارە ئەو لێکدانەوەیە تەنیا تایبەت بە حیزبی ئێمە نیە ، چونکە باری ئەمڕۆ و بەرهەمی تا ئێستای خەبات و تێکۆشانی حیزبی دێموکڕات شتێکی بێگانە و جیاکراوە لە هەموو بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستان نیە. ئێمە لێرەدا هەر لەو کاتەدا کە تەنیا بە ناوی خۆمانەوە قسە دەکەین، نەخش و بەرپرسیارێتیی بنەڕەتیی حیزبی دێموکڕات لە بردنەپێش و سەرخستنی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستانیشمان لەبەر چاوە و هەر بەو دیدەشەوە بۆ ئەرک و بەرپرسیارێتییەکانی ئێستا و داهاتوومان دەڕوانین.

ئەگەر ئێمە دەسکەوتەکانی خەبات و بەرهەمی کاری سیاسی تەنیا لە گەیشتن بە ئازادی و دێموکڕاسی و بەدەستەوەگرتنی دەسەلاتدا نەبینین، کارنامەی حیزبی دێموکڕات پڕاوپڕە لە دەسکەوت و بەرهەم. پێش هەموو شتێک خودی شکلگرتن و دامەزرانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان وەک یەکەمین حیزبی مۆدێرن و جەماوەری لە مێژووی کورددا دەبێ بە ترۆپکی لە قالبدانی هۆشیاریی نەتەوایەتیی کورد لەو سەردەمەدا دابنرێ. دەسپێکی بەهێز و پڕشنگداری مێژووی ئەو حیزبە کە بریتییە لە هەولدان بۆ وەدیهێنانی خەونی دامەزراندنی دەولەتی نەتەوەیی لە ڕێگای دامەزراندن و بەڕێوەبردنی کۆماری کوردستانەوە، دەرفەتی ئەوەی دایە ئەو حیزبە کە هەم لە ئاستی نێوخۆییدا کار لەسەر بنیاتنانی دامەزراوەکانی حاکمیەتی خۆمالی و هێماسازیی سیاسی و نەتەوەیی بکا، هەم بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی ئەوسا وەک کورد بچێتە نێو مامەلە لەگەل دەسەلاتی ناوەندی و دنیای دەرەوەی خۆی. بەرهەمی ئەو دەسپێکە تەنیا لە دەسکەوتەکانی کۆماردا کە بەشی هەرە زۆریان دواتر بوون بە دەسکەوتی زیندووی هەموو کورد، کورت نابێتەوە. لە ڕێگای ئەزموونی کۆمارەوە حیزبی دێموکڕات لەڕاستیدا گەلی کوردی خستە بەر تاقیکردنەوەی توانا و پۆتانسیەلەکانی ئەو گەلە لە تاودانی روون و سیستماتیک بۆ ئەو ویستە سیاسییانەی تا ئەودەم بەشێوەی پچڕپچڕ و لەسەر بنەمایەکی نەریتی و لە چوارچێوەیەکی بەرتەسکی زێهنیدا کاریان بۆ کرابوو. ئەو تاقیکردنەوەیە هەر لەو کاتەدا کە ئەم توانا و پۆتانسیەلانەی تێست کرد و سنوور و کەموکوڕییەکانی دەرخست، هەستی متمانە بەخۆبوونیشی لە کورددا دروست کرد و بوو بە هۆی ئەوە کە نەوەکانی دواتر لە فکری دووبارەکردنەوەی ئەزموونی کۆماردا بن و بۆ وەدیهێنانی خەونەکانی کۆمار تێبکۆشن.

راستە کە لەدوای ئەو دەسپێکە لە دەسەلاتداری و بەدەر لە پەرانتێزی چەند سالی یەکەمی پاش ئینقلابی ١٣٥٧ی ئێران، حیزبی ئێمە زۆربەی کات هەر لە خانەی خەباتی چەکداریدا کاری کردوە و زۆربەی کاتیش ناچار بووە ئەو خەباتە لە دەرەوەی سنووری جوغرافیای سروشتیی خۆی ڕا هیدایەت بکا. بەلام تێکۆشانی ئەو حیزبە تەنیا بۆ پاشەکشەکردن بەو حاکمیەتە سەرەڕۆیە نەبووە کە گەلەکەی چەوساندۆتەوە، بەلکوو ئەو حیزبە سەرباری هەموو ئەو سەختییانەی بەرەوڕووی بوونەتەوە، هەمیشە لە فکری قوولکردنەوەی دەسکەوت و بەرهەمی زێهنی و سیاسیی بزاڤی گەلەکەیدا بووە، ئەوەش چ بە جێگیرکردنی مەسەلەی کورد وەك مەسەلەیەکی سیاسی لە

کتێبخانەی دیجیتالی
www.rabari.org

بەرامبەر دەسەڵاتی ناوەندیدا و ناساندنی ئەو مەسەلەیە بە جیهانی دەرەوە، چ بە کارکردن لەسەر هۆشیاریی نەتەوەیی و ڕێکخستنی سیاسی و چەسپاسندنی ناسنامەی فەرهەنگیی گەلەکەمان. لەلایەکی دیکەوە، هەموو ئەو نرخە قورسە ئینسانییە کە لەو حیزبەدا و بەدەوری ئەو حیزبەدا لەپێناوی ویستە ڕەواکانی گەلەکەماندا دراوە، هەموو ئەو تاقیکردنەوەیەی لە بەکاربردنی شێوە جۆربەجۆرەکانی خەباتدا بەشێوەی واقعبینانە و بەدوور لە دۆگماتیزم و ئیدئۆلۆژیگەرایی ئەو حیزبە تێیپەڕاندوون و هەموو ئەو بایەخ و پرەنسیپانە کە ئەو حیزبە لە شێوەی بردنەپێشی خەباتێکی ئینسانی و شارستانیانەدا و لەبواری پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزووتنەوەی کورد و چۆنیەتیی تەعامول لەگەڵ دەوڵەتانی حاکم بەسەر کوردستاندا جێگیری کردوون و زۆر خاڵی ورد و درشتی دیکە کە لێرەدا دەرفەتی ئاماژە پێکردنیان نیە، هەمووی دەبێ وەک بەشێک لە هەگبەی بەرهەمی خەباتی دەیان ساڵەی ئەو حیزبە چاو لێبکرێ.

لەگەڵ هەموو ئەو خاڵە بەهێز و پۆزەتیڤانەی کارنامەی حیزبی دێموکڕات و بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات، دڵسۆزیمان بۆ حیزب و ئەفزەلییەتی بەرژەوەندیی خەباتی گەلەکەمان حوکممان پێدەکا کە کەموکوڕییەکانی ئەو خەباتەش وەك هەن ببینین و ئازایانە و ژیرانە لە فکری چارە دیتنەوە و هەنگاونان بۆ کەمکردنەوە و نەهێشتنیاندا بین. ئەگەر لە مەودایەکی بەردرێژ و لە ڕوانینێکی گشتیتردا چاو لە خۆمان بکەین، یەکەمین کەمایەسی و گرینگترین خاڵی نەرێنی کە بە فکردا دێ، نەبوونی یەکگرتوویی و کێشە نێوخۆییەکان چ لەنێو ریزەکانی حیزبی دێموکڕاتدا و چ لەنێوان هێزە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندایە. لە کەس شاراوە نیە کە ئەو هەموو لێکدابڕان و لەتبوونە کە لە مێژووی حیزبی ئێمەدا رووی داوە و چەندین ساڵ شەڕوکێشەی نێوخۆیی لەسەر ئاستی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات، زەرەر و زیانێکی زۆری بە رادەی کارلێهاتوویی و وزەی خەباتگێڕانە و جێگە و پێگە و ئیعتباری حیزبی دێموکرات و بزووتنەوەی کورد گەیاندوە. ئەوەش کە ئێمە هێشتا نەمانتوانیوە هەمووومان پێکەوە لەسەر گوتار و ڕێکارێکی هاوبەش ساغ بینەوە کە هەموو بەستێنەکانی خەبات پێکەوە گرێ بدا و خەبات وەک پێویستە بباتەوە نێو کۆمەڵگە راست ئەنجامی درێژەکێشانی ئەقلیەتی مامەڵە لەگەڵ یەکتر لەژێر سێبەری ئەو کێشە و ناکۆکییانەی رابردوودایە.

پاشان دەرچوون و دوورکەوتنەوەی سەرکردایەتیی حیزبی دێموکڕات و هێزەکانی دیکەی ڕۆژهەڵات لە جوغرافیای ئەسڵیی خەبات واتە نێوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و مانەوەی کۆتایی نادیاریان لە دەرەوەی سنوورەکانی ئەو جوغرافیایە شوێنەواری زۆر خراپی لەسەر فەرهەنگی حیزبایەتی و شێوەی خەباتکردنی ئێمە داناوە. هەر لە پەراوێزی ئەم دۆخەدا دەبینین کە ناو بە ناو شەپۆلێک لە کادر و پێشمەرگەکان بەرەو هەندەران کۆچ دەکەن و ئەوەش بۆخۆی شوێنەواری رەوانی و تەشکیلاتیی خۆی هەیە. ئەگەرچی بەجێهێشتنی وڵات و نیشتەجێبوونی ڕێبەرایەتیی ئێمە لە دەرەوەی وڵاتی خۆمان بە دڵخوازی خۆمان نەبووە و تەنانەت لەپێناوی مانەوەمان لەسەر خاک و لەنێو خەڵکی خۆماندا تێچووی مرۆیی زۆر گەورەمان داوە، بەڵام لە هەرحاڵدا دەبێ خەسارناسی و پێداچوونەوەی بۆ بکەین بۆ ئەوەی لەو شوێنەدا کە حیزبی ئێمە

چ بە جیا چ بە هاوفکری و هاوبەشی لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەتوانێ کار بۆ دەرچوون لەو وەزعە و گەڕانەوەی زیاتری ڕێبەری و تەشکیلاتی ئاشکرامان بۆ نێوخۆی ئەو جوغرافیا ئەسڵییەی خەبات بکا، لێی دوودڵ نەبێ و هەنگاوی بۆ هەڵێنێتەوە.

لایەنێکی دیکەی کەموکوڕیی خەبات و تێکۆشانی ئێمە دەگەڕێتەوە بۆ فەرهەنگی سیاسیی زاڵ بەسەر بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات. جیا لەو دابەشبوون و دڕدۆنگییانە کە کۆمەڵگەی سیاسیی ئێمە چەندین ساڵە پێیەوە گرفتارە، بەپێچەوانەی ئەوە کە لەلای بزووتنەوە ڕزگاریخوازەکانی دیکەی دنیا باوە و تەنانەت بەپێچەوانەی ئەوە کە زۆر جار لە رابردووی بزووتنەوەی خۆشماندا رووی داوە، ئەمڕۆ بنەماکانی سیاسەت و مێتۆدەکانی خەبات لەڕادەبەدەر بوونەتە بارمتەی کۆمەڵێک تێبینیی بەهاگەرایانە (ئەرزشی). بەمجۆرەیە کە ئامانجە بچووک و کورتخایەنەکان بە ناهەق لە بەرامبەر ئامانجە گەورە و درێژخایەنەکان دادەنرێن یان شێوازێکی خەبات بە ناهەق بە نەفیکەرەوەی شێوازێکی دیکەی خەبات لە قەڵەم دەدرێ. بەم چەشنە زۆر ئیبتکار و مانۆڕی سیاسی کە دەکرێ یارمەتی بە خولقاندنی سیناریۆی نوێ بکەن یان لانیکەم سەرنجی بیروڕای گشتی بۆ لای پرسی رەوای گەلەکەمان رابکێشن، ئاکامی دڵخوازیان لێوەرناگیرێ.

سەرەنجام جێی خۆیەتی ئاماژە بەوەش بکەین کە بەهۆی رەفتار و ماهیەتی دژمنانی کورد و سروشت و خەسڵەتی خەبات و خەڵکەکەمان، دەروونناسیی سیاسیی ئێمە ئەوەندەی لەگەڵ هەلومەرجی خەباتی چەکدارانە و هەوڵدان بۆ گۆڕانی بەپەلە سازگارە، ئەوەندە قابلیەتی خۆگونجاندن لەگەڵ سەردەمی ئەمڕۆ و هەوڵدان بۆ بنیاتنانی هەنگاو بە هەنگاوی لەنێو ئێمەدا دروست نەکردوە. ئەمە هەم لە ساختاری تەشکیلاتیی ئێمەدا رەنگی داوەتەوە کە زۆرتر وەڵامدەری پێویستییەکانی سەردەمی خەباتی چەکداری بووە و بارستاییەکی ئیدارییی بۆ ئەمڕۆ لە حیزبدا بەجێ هێشتوە، هەم کاریگەریی لەسەر توانا و خەللاقیەتمان لە بەکارهێنانی ئامراز و کاناڵە مۆدێرنەکانی تێکۆشان و راکێشانی هێزی پسپۆڕ و بژاردەکانی دەرەوەی خۆمان و ژێرخانسازیی فیکری و زانستی لەو بوارانەدا کە بۆ قەزیەکەمان پێویستن و...هتد داناوە.

هاوڕێیانی خۆشەویست!

ئێمە نە ئیدیعای ئەوەمان هەیە و نە دەشتوانین بۆ رووبەڕووبوونەوەی هەموو ئەو کەمایەسییانە لێرەدا نوسخە بپێچینەوە و فۆرموول دیاری بکەین. بەڵام دەستنیشانکردنی دروستی کێشە و کەموکوڕییەکان بەشێکی گرینگ لە چارەسەریشیانە. ئێمە بۆ ئەوە لێرە کۆ بووینەوە کە وێڕای هەڵسەنگاندنی دروستی هەلومەرج و کار و تێکۆشانی چەند ساڵی رابردوومان، خوێندنەوەیەکی گونجاویشمان بۆ داهاتووی ژیانی سیاسیی حیزب و مێکانیزمەکانی ئیدارەی حیزب لە ئاییندەدا هەبێ. ئەگەر ئێمە بە ئیمانی پتەو بە هەقانیەتی پرسی رەوای گەلەکەمان و بە ورە و ئیرادەی شۆڕشگێڕانەوە چاو لە بەرپرسایەتیی مێژوویی خۆمان لەو کات و ساتەی چارەنووسی گەلەکەماندا بکەین و هەمووومان بەیەکەوە و ژیرانە مشووری لێ بخۆین، دڵنیام زەرفیەت و

توانای هەڵێنانەوەی هەنگاوی زۆر گەورە و چارەنووسسازمان بۆدابینکردنی داهاتوویەکی باشتر بۆ حیزبەکەمان و لەوەش گرینگتر بۆ وەدیهێنانی ئاییندەیەکی گەشتر بۆ میللەتەکەمان هەیە.

رێبەرایەتیی حیزبی ئێمە بە پشتیوانیی و یارمەتیی سەرجەم تێکۆشەرانی حیزب لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا سەرباری هەموو ئاستەنگ و سەختییەکان تێکۆشاوە ئەرکی پێسپێردراوی خۆی بە باشترین شێوەی مومکین چ لەبواری ژیانی رێکخراوەیی حیزبدا و چ لەبواری سیاسەت و خەبات لە کۆمەڵگەدا بەجێ بگەیەنێ. ئێستاش داواتان لێ دەکەین بە بەشداریی چالاکانەتان لە باس و خواسەکانی ئەم کۆنگرەیەدا، بە مامەڵەی بەرپرسیارانەتان لەگەڵ پرسە حیزبی و سیاسییەکان، بە خستنەڕووی پێشنیار و بیرۆکەی جوان و کارسازتان، و لە هەمووشی گرینگتر بە لە مەیداندامانەوە و ئەرکوەرگرتنتان وزە و دڵگەرمی بە رێبەرایەتیی ئاییندەی حیزب ببەخشن. پیرۆزیی ئەو رێبازەی هەزاران کەس لە رۆڵە بەنرخەکانی ئەو گەلە گیانی خۆیان لەسەر داناوە لە ئێمە دەخوازێ کە خۆمان بگەیەنینە ئاستی ئەو چاوەڕوانییە کە هەر ئێستا کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە ئاکامەکانی ئەم کۆنگرەیەیان هەیە.

سڵاو لە خەڵکی تێکۆشەری کوردستان، سەرچاوەی هێز و هەرمانی حیزبی دێموکڕات!

سڵاو لە گیانی پاکی شەهیدانی رێگای رزگاریی کوردستان بەتایبەتی رێبەرانی شەهیدی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان، قازی و قاسملوو و شەرەفکەندی!

سڵاو لە زیندانیانی سیاسیی کورد کە سەمبولی خۆڕاگریی گەلەکەمانن!

سڵاو لە ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکڕات کە بە فیداکاری و لەخۆبوردوویی خۆیان ئاڵای حیزبی دێموکڕاتیان هەروا شەکاوە راگرتوە!

سڵاو لە پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان کە بە جووڵەی قارەمانانەی خۆیان جارێکی دیکە لە شەوەزەنگی دیکتاتۆریدا ڕوناکاییان داگیرساندەوە!

سەرکەوتن بۆ کۆنگرەی شازدەهەم؛ سەرکەوتن بۆ حیزبی دێموکڕاتی کوردستان!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org